

PROBLEMS AND SOLUTIONS OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH

ISTANBUL

universalconference.us

PROBLEMS AND SOLUTIONS OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-2

Editor in Chief

Dr. Rajeev Ojha - Interdisciplinary Research in Basic Sciences, Jamia Millia Islamia, New Delhi -110025, India

Editorial Team

[Sunita Sarawagi](#) - Indian Institute of Technology Bombay, Mumbai, India.

[Dr Manjunatha LH](#) - Professor, REVA University, INDIA

[Asish Bera](#) - Edge Hill University, UK, BITS Pilani, India

[Dr Sunildro LS Akojjam](#) - Assistant Professor of Management, North Eastern Hill University, India

[Madan Mohan Singh](#) - Professor of Mathematics, North-Eastern Hill University, Shillong, India

[Dr. Anupam Singh](#) - Associate Professor-CSE, Graphic Era Hill University Dehradun, India

[Dr. Sargam Bahl Walia](#) - School of Management, Graphic Era Hill University, Dehradun, Uttarakhand, India

[Narayan Pradhan](#) - Indian Association for the Cultivation of Science

[Ashok Kumar](#) - Kumar Associate Professor E&CE National Institute of Technology. Hamirpur, India.

[Anjali Pal](#) - Department of Civil Engineering, Indian Institute of Technology Kharagpur - 721302, India.

[Rajnish Joshi](#) - Professor of Medicine, All India Institute of Medical Sciences, Bhopal, India

[Mukul Kumar](#) - IIT Mumbai (India); Meijo University (Japan); HEG Ltd.
(India)

[Prof. Kuruvilla Joseph](#) - Indian Institute of Space Science and
Technology(IIST)

[Prof. Yogesh C. Sharma](#) - D.Sc., FRSC, FBRS, FIAPS; FISEES, Department
of Chemistry, Indian Institute of Technology

[Professor Indra Mani Mishra](#) -Indian Institute of Technology (Indian School
of Mines), Dhanbad; Formerly at India

TA'LIMDA AKT VOSITALARI HISOBLANGAN MULTIMEDIA MATERIALLARI VA EHM DASTURLARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

**UrDU akademik litseyi matematika fani o'qituvchisi
Shermetova O'g'iljon Jabborovna**

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta'lim tizimida axborot kommunikatsion texnologiyalar, multimedia materiallari va EHM dasturlaridan foydalanishning ahamiyatiga bag'ishlangan bo'lib, unda bo'lajak mutaxassislarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda ilg'or o'qitishning usullari, axborot kommunikatsion texnologiyalari va multimedia materiallari, EHM dasturlari asosida ta'limni rivojlantirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, ta'lim sifati, ta'lim texnologiyasi, zamonaviy axborot texnologiyalari, multimediali mahsulotlar.

Jamiyatimiz tobora taraqqiyot sari odimlar ekan bugungi kunni AKT vositalarisiz tasavvur qilish qiyin, chunki axborot asrida yashar ekanmiz ma'lumotlar juda tez yangilanayotganiga guvoh bulamiz va bunga javoban har bir jabhada komunikatsiya vositalardan foydalana oladigan, zamonaviy texnologiyalar va ularning texnik vositalaridan samarali foydalana oladigan, ularni takomillashtirish imkoniyati va ko'nikmalariga ega bo'lgan raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash zarurati paydo bo'ladi.

Axborot inqilobi va axborotlashgan jamiyatning shakllanishi ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyoti va kuchli fuqarolik jamiyatning shakllanishi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda bilimlarning rolini tubdan o'zgartirib yubordi.

Yoshlarni keng ko'lamda texnika olami bilan tanishtirish, ilg'or texnologiyalarni amalga oshirish va jarayonlarni axborotlashtirishni qo'llab-quvvatlash yo'li bilan amalga oshiriladi. Ilg'or texnologiyalarni omilkorlik bilan o'zlashtirish, ishlab chiqarishni avtomatlashtirish, sanoatda material sarfini sezilarli darajada kamaytirishga erishish zamonaviy texnika-texnologiyalarning muhim vazifasi hisoblanadi. Bunday vazifalarni e'tiborga olgan holda ta'lim-tarbiya berish yordamida mutaxassislarni tayyorlash ham hozirgi davrning dolzarb muammolaridan biridir. Bu vazifa zamonaviy ta'lim tashkilotlari va ularning bitiruvchilariga katta mas'uliyatni yuklaydi. Bu borada olib borilayogan ilmiy izlanishlarimiz natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, ta'lim tashkilotining bitiruvchilari o'z bilimlarini amaliyotga keng qo'llay olishliklari va bunda ular zimmasiga

zamonaviy axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan samarali foydalana olishdek muhim vazifani yuklaydi.

Bo'lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarlik darajasi Davlat ta'lim standartidagi bilim, ko'nikma va malakalarga qo'yilgan talablarga to'la javob beradi. Biroq, innovatsion uslublarni qo'llaydigan bunday sharoitda kasbiy muloqat va mavjud muammolarning o'z vaqtida yechimini topa bilishlarining yetarli emasligi, ijodiy fikrlashning yuqori emasligi bo'lajak mutaxassislarning uchun o'z kasbiy faoliyatlarini shakllantirishga yetarli darajada sharoit yaratilmaganligini ko'rsatadi. Shu bilan birgalikda ta'lim tashkilotlarida mutaxassislarni tayyorlashda ba'zi qiyinchiliklar ham mavjud:

-uzluksiz ta'lim tizimini qamrab oluvchi talaba-yoshlar axborot madaniyatini shakllantirishga qaratilgan umumiy dasturning mavjud emasligi;

-umumiy o'rta ta'lim maktablarining moddiy-texnika baza bilan to'liq ta'minlanmaganligi, ayniqsa, zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish masalasining texnik ta'limoti va mutaxassislar bilan ta'minlanishi jahon ta'limiga qo'yilgan talablar bilan mos kelmasligi; -hozirgi zamon turli axborot texnikalarining ulkan imkoniyatlari yoshlarga, ular tushunadigan qilib yetkazilmasligi va ayniqsa, ulardagi kompyuter bilan muloqat qila olish ko'nikmalarining saviyasi pastligi va shu kabilar.

ATMni yaratishda zamonaviy axborot texnologiyalari vositalaridan foydalanishning quyidagi imkoniyatlari mavjud:

-har qanday talaba-yoshlarning ta'lim oldidagi imkoniyatlarini ochiq ta'lim tizimlari yordamida kengaytirishda va ochiq tizim imkoniyatlarini kengaytirish bilan ularning intellektual salohiyatini muntazam ravishda rivojlantirib borishga erishishni ta'minlaydi;

-muayyan soha bo'yicha mavjud bilimlarni rejalashtirayotgan, o'rganilayotgan, qaralayotgan jarayonlarga mos holga keltirib, uni yangi darajaga, ya'ni rivojlantirib borish orqali takomillashtirilgan holga keltira olish mumkin;

-ta'limda muayyan soha (jarayon) uchun ATMdanda muloqatli axborotli boshqaruv tizimiga o'tishga imkoniyat yaratiladi;

-ta'lim-tarbiya jarayonida talaba-yoshlarning intellektual salohiyatini, xususan, kompyuterli savodxonligini muntazam ravishda oshirib borishga imkoniyat yaratadi;

-talaba-yoshlarning bilish jarayonidagi faoliyatlarini olib borishning optimal variantlarini topish metodologiyasini egallashga va bu jarayonda zamonaviy

kompyuterlar universal didaktik vositalardan iborat ekanligini anglashga asos bo'la oladi;

-ATMni yaratishda bo'lajak mutaxassislarning kasbiy ko'nikma va malakalarini zamonaviy axborot texnologiyalari vositalari asosida ularning o'quv dasturlarida ushbu sohaga e'tibor berishga sharoit yaratadi;

-ATMni yaratishda kasbiy ko'nikma va malakalarni zamonaviy axborot texnologiyalari negizida shakllantirish bo'lajak mutaxassislari axborotli-o'quv-uslubiy sharoitda tayyorlashga imkoniyat yaratadi;

-ATMni yaratishda tezlik bilan ro'y beradigan jarayonlar hamda hodisalar fizik, ximik, texnik, texnologik va boshqa jarayonlar va hodisalar kechishini o'rganishda operativ (tezkor) qarorlar qabul qilishda YaATning imkoniyatlari ulkan ekanligini seza bilish va shu kabilar.

Ma'lumki, bugungi texnika asrida bo'lajak mutaxassislarning bilim saviyasi, savodxonligi qanchalik yuqori bo'lsa malaka tavsifi ortib boradi, kasbni egallashi tezlashadi, ilmiy-texnik savodxonligi jarayoniga kirib borishi ertaroq boshlanadi.

Zamonaviy kichik mutaxassislarni tayyorlashni takomillashtirishda multimedia materiallaridan foydalanish o'ziga xos ijodiy jarayon bo'lib hisoblanadi. Multimediali mahsulotlarning ba'zilar o'quv materialini tasvirlash jarayonini boshqarish uchun ishlab chiqilgan bo'lib, bu holda o'quvchi axborot olishda nafaol rol o'ynaydi. Interfaol shakldagi multimediali mahsulotlarda ta'lim oluvchi faol ishtirok etib, mustaqil xolda o'rganilayotgan mavzuni tanlash va bir mazudan boshqasiga avtomatik tarzda o'tish imkoniyati mavjud bo'ladi. Masalan Geometriya darslarida planimetriya bo'limlarida turli geometrik shakllarga oid mavzularni o'rganishda turli multimediali ishlanmalar yaqindan yordam beradi va dars jarayoni qiziqarli va bahs – munozaraga boy bo'ladi, algebra darslarida esa turli mashq va masalalar yechishda bunday ketma-ketlikdagi video ishlanmalar o'quvchi tasavvurini yanada kengayishiga yordam beradi.

Bugun yaratilayongan multimediali mahsulotlarni quyidagi ko'rinishdagi pedagogik ssenariy shakllariga ajratish mumkin:

-multimediali chiziqli shakldagi ta'lim ashyolaridan foydalanish (axborotni ketma-ketlikda tasvirlash);

-ovoz, animatsiya, video va kompyuterli modellashtirish kabi multimediali vositalardan foydalanib, bajarilgan o'quv materialining ba'zi mavzularini ketma-ket shaklda tasvirlash; -multimediali gipermatnli materiallardan foydalanish (axborotni ketma-ket bo'lmagan tarzda ifodalash);

-elektron ensiklopediyalar bilan ishlash yoki biror mavzu bo'yicha ma'lum materiallarni izlash uchun internet ashyolaridan foydalanish; multimediali o'rgatuvchi mahsulotlardan foydalanish;

-multimediali mahsulotlarni yaratish uchun maxsus vositalarni qo'llash.

Elektron o'quv adabiyotlarni ishlab chiqish uzoq muddatli va katta mablag' talab qiladigan jarayondir. Shuning uchun elektron o'quv qo'llanmalarni- EHM dasturi asosida yaratilgan multimedia vositalarini yaratishning barcha bosqichlarini hamda har bir bosqichidagi qabul qilinishi mumkin bo'lgan yechimlarni oldindan belgilab olish maqsadga muvofiqdir. Bunda quyidagi bosqichlarni bajarish zarur bo'ladi:

- Tanlash bosqichi;
- Tayyorgarlik bosqichi;
- Asosiy bosqich;
- Yakunlovchi bosqich.

Asosan dasturga oid barcha manbalar oldindan reja asosida yig'ib borilib so'ng ketma ketlik asosida dasturga joylanadi. Tayyor bo'lgan dasturda o'rgatuvchi dasturni empirik yo'l bilan loyihalash, odatda, o'quv predmetidan o'rganilayotgan harakatga qarab boradi. Nazariy yondashuvda loyihalash - bu umumiy tadqiqot strategiyasining asosiy tashkil etuvchisi hisoblanadi. Unda kompyuterli o'qitish texnologiyasi va o'qitish nazariyasining tadqiq etilgan muammolarini loyihalash texnologiyasi va nazariyasining savollari ko'rib chiqiladi. Masalan geometriya darslari uchun yaratilgan multimedia vositalari animatsion ko'rinishda harakatlanuvchi bo'lsa yanada qiziqarliroq bo'ladi, qolaversa darsga oid qo'shimcha qiziqarli savollar testlarni kiritilsa, blits-so'rovlar berilsa bu dars jarayoni sifatini yanada oshiradi. Aynan bunday o'rgatuvchi dasturlarni loyihalash ko'p darajali jarayon bo'lib, uning quyidagi darajalari mavjud: konseptual, texnologik, tadbiiq darajalari.

Konseptual darajada quyidagi ishlar ko'lami bajariladi:

-o'quv faoliyatining yaqin va uzoq maqsadlari aniqlanadi;

-ikki, ya'ni o'qituvchi va o'quvchilar faoliyatini o'z ichiga oluvchi o'qitish modeli beriladi; o'qitishning psixologik mexanizm va tamoyillari yoritiladi;

-bilishni faollashtiruvchi omillarni dasturlash va ularni o'quv jarayonida qo'llash usullari yoritiladi; o'qitish jarayonida shakllanishi shart bo'lgan o'quv faoliyatining asosiy tashkil etuvchilari yoritiladi; boshqarish usuli, teskari aloqa ko'rinishi, o'rganuvchilarning mustaqillik darajasi, yordam choralari aniqlanadi.

Texnologik darajada o'rgatuvchi dastur loyihasi texnologik o'qitish darajasida o'tkazilayotgan o'quv faoliyatini boshqarish bo'yicha aniq ko'rsatma ko'rinishida yoritiladi. O'qitish texnologiyasi o'rgatuvchi va o'rganuvchi amaliy faoliyatining tekislikdagi proeksiyasi sifatida ko'riladi. Tadbqiq darajasi o'z ichiga ikki darajani qamrab oladi: pedagogik va dasturiy tadbqiq. Ularning birinchisi o'rgatuvchi va harakat algoritmini o'z ichiga oladi va ssenariy ko'rinishida bo'lishi mumkin. Dasturiy tadbqiq darajasi o'qitishning har qaysi vaqtida tizim qanday harakat qilayotganini aniqlaydi.

Dastur ssenariysi quyidagi talablarga javob berishi kerak:

-jarayonda qatnashuvchilarning barchasiga tushunarli bo'lishi;

-o'qitishning istalgan vaqtida tizimning har bir qismini yetarli aniq yoritishni ta'minlashi; -o'quvchilarning kutilmagan javoblariga tizimning javob holatlari usullarining mavjudligi; -o'qitayotgan tizimning har qanday, hatto eng murakkab vaziyatiga ham adekvat ta'sirini ta'minlash;

-o'qitishning barcha bosqichlarida ta'lim jarayonining psixologik-pedagogik o'ziga xosligini hisobga olish; boshqa dasturlar bilan o'zaro aloqa imkonini ta'minlash.

ATMda multimedia materiallaridan foydalanishning ahamiyatliligi, uning DTS larga muvofiqligi, materiallarni tizimlangan shaklda qat'iy ketma-ketlikda bayon qilish, matnlarning illustrasiyalar va animatsiyalar bilan uyg'unligi, o'quvchilar o'zlashtirishi shart bo'lgan minimal bilim, ko'nikma va malakalarni interfaol usulda ifoda qilish, zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish kabi jarayonlarda namoyon bo'ladi. AKT vositalaridan ta'lim jarayonida foydalanayotganimizda albatta yuqoridagi ketma-ketlikka amal qilgan holda tizimlilikka e'tibor berish lozim.

REFERENCES

1. Dyalonov V.P. Intel. Noveyshie informatsionnye texnologii. Dostijeniya i lyudi. – M.: Solon – Press, 2004 – 416 s.

2. R.Hamdammov, U.Begimqulov, N.Tayloqov. Ta'limda axborot texnologiyalari. Qo'llanma T. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi"- 2010.

3. Axborot texnologiyalari asosida darslarni tashkil qilish yo'llari. Uslubiy qo'llanma. T.: TDIU – 2005.

4. G'ulomov S.S., Musalimov U., Bobojonov A. Ta'lim sifatini yuksaltirishda axborot-kommunikatsiyalar texnologiyalaridan samarali foydalanish tamoyillari.

//Professor-o'qituvchilar olib borayotgan ilmiy-tadqiqot ishlari natijalarini aks ettiruvchi ilmiy maqolalar to'plami. Toshkent, TDIU, 2006 y.

5. Iqtisodiy ta'limda multimedia materiallaridan foydalanish. Kattakishiev B. Yangilanayotgan O'zbekiston taraqqiyotida iqtisodiy fanlarni o'qitishning dolzarb masalalari. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi. 63-67bet. 16-iyun, 2023- yil

6. www.ziyonet.uz. internet sayti

7. www.tdi.uz internet sayti

8. www.uzedu.uz internet sayti

9. www.erp.maktab.uz internet sayti

10. www.tdpu.uz internet sayti

**O‘ZBEK XALQINING ASRLAR DAVOMIDA SHAKLLANGAN
БЕВАНО АН'АНА ВА ҚАДРИЯТЛАРИ**

**БЕСЦЕННЫЕ ТРАДИЦИИ И ЦЕННОСТИ УЗБЕКСКОГО
НАРОДА, СЛОЖИВШИЕСЯ НА ПРОТЯЖЕНИИ ВЕКОВ**

**INVALUABLE TRADITIONS AND VALUES OF THE UZBEK
PEOPLE, FORMED OVER THE CENTURIES**

O‘rolova Feruza

Jizzax davlat pedagogika universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqola o‘zbek xalqining boy madaniy merosi, urf-odatlarini va qadriyatlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqot doirasida o‘zbek xalqining an‘anaviy turmush tarzi, oilaviy munosabatlar, marosimlar va bayramlar, hunarmandchilik va amaliy san‘at kabi sohalardagi an‘ana va qadriyatlar tahlil qilingan. Maqolada o‘zbek xalqi an‘analarining o‘ziga xos xususiyatlari, ularning kelib chiqish tarixi va zamonaviy jamiyatdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, globallashuv sharoitida an‘ana va qadriyatlarni saqlab qolish va kelajak avlodlarga yetkazish masalalari muhokama qilingan.

Kalit so‘zlar: o‘zbek xalqi, an‘ana, qadriyatlar, madaniy meros, urf-odatlar, marosimlar, hunarmandchilik

Аннотация: Данная статья посвящена изучению богатого культурного наследия, традиций и ценностей узбекского народа. В рамках исследования были проанализированы традиции и ценности узбекского народа в таких областях, как традиционный образ жизни, семейные отношения, ритуалы и праздники, ремесла и прикладное искусство. В статье освещаются особенности традиций узбекского народа, история их возникновения и место в современном обществе. Также обсуждались вопросы сохранения и передачи будущим поколениям традиций и ценностей в условиях глобализации.

Ключевые слова: узбекский народ, традиции, ценности, культурное наследие, обычаи, обряды, ремесла

Abstract: This article is devoted to the study of the rich cultural heritage, customs and values of the Uzbek people. Within the framework of the study,

traditions and values in such areas as the traditional way of life of the Uzbek people, family relations, rituals and celebrations, crafts and Applied Arts are analyzed. The article covers the peculiarities of the traditions of the Uzbek people, the history of their origin and their place in modern society. Issues of preserving and communicating traditions and values to future generations have also been discussed in the context of globalization.

Keywords: Uzbek people, tradition, values, cultural heritage, customs, rituals, crafts

KIRISH

O'zbek xalqi boy madaniy merosga, o'ziga xos urf-odat va an'analarga ega bo'lib, ular asrlar davomida shakllangan va avloddan-avlodga o'tib kelmoqda. Ushbu qadriyatlar xalqning turmush tarzi, dunyoqarashi va ma'naviyatini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi [1]. O'zbek xalqi an'analari orasida oilaviy munosabatlar, marosimlar va bayramlar, hunarmandchilik va amaliy san'at kabi sohalar alohida o'rin tutadi. Ushbu maqolada o'zbek xalqining bebaho an'ana va qadriyatlari tadqiq etilgan bo'lib, ularning kelib chiqish tarixi, o'ziga xos xususiyatlari va zamonaviy jamiyatdagi o'rni tahlil qilingan.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot davomida o'zbek xalqi an'analari va qadriyatlariga oid ilmiy manbalar, arxiv hujjatlari va etnografik ma'lumotlar o'rganildi. Shuningdek, soha mutaxassislari va hunarmandlar bilan intervyular o'tkazildi. Tadqiqot jarayonida tarixiy-qiyosiy, tizimli tahlil va kuzatuv kabi ilmiy usullardan foydalanildi [2]. O'zbek xalqi an'analari va qadriyatlariga oid ko'plab tadqiqotlar mavjud bo'lib, ulardan V.N. Basilov [3], K.Sh. Shaniyazov [4], A.A. Ashirov [5] va boshqalarning ishlari alohida ahamiyatga ega.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'zbek xalqi an'analari va qadriyatlari quyidagi asosiy sohalarda namoyon bo'ladi:

Oilaviy munosabatlar va marosimlar: O'zbek oilalarida kattalarni hurmat qilish, mehmon-do'stlik, mehr-oqibat kabi qadriyatlar ustun turadi. Tug'ilish, nikoh va dafn marosimlari o'ziga xos urf-odatlar asosida o'tkaziladi [6].

Bayramlar: O'zbeklarda Navro'z, Ramazon hayiti, Qurbon hayiti kabi an'anaviy bayramlar keng nishonlanadi. Ular xalqning ma'naviy hayotida muhim o'rin tutib, insonlarni birlashtiruvchi vazifani bajaradi [7].

Hunarmandchilik va amaliy san'at: O'zbek xalqi azaldan hunarmandchilikning turli sohalarida, jumladan, kulolchilik, misgarlik, zargarlik, kashtachilik, gilamdo'zlik kabi yo'nalishlarda boy an'analarga ega [8]. Hunarmandchilik buyumlari nafaqat kundalik turmushda, balki badiiy qadriyat sifatida ham katta ahamiyatga ega.

Xalq og'zaki ijodi va musiqa san'ati: O'zbek xalqining boy og'zaki ijodi - ertaklar, dostonlar, maqollar, topishmoqlar kabi janrlar asrlar davomida sayqallanib kelgan [9]. Xalq qo'shiqlari, mumtoz musiqa va bazm madaniyati o'ziga xos milliy an'analarni aks ettiradi.

TAHLIL VA MUHOKAMA

O'zbek xalqi an'analari va qadriyatlarining shakllanishida tarixiy, ijtimoiy va madaniy omillar muhim rol o'ynagan. Ular xalqning turmush tarzi, diniy e'tiqodlari va etnik xususiyatlarini aks ettiradi [10]. An'analar jamiyatda barqarorlik va o'zaro hurmatni ta'minlash, milliy o'zlikni saqlab qolish va avlodlarga yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, globallashuv va urbanizatsiya jarayonlari an'anaviy qadriyatlarning transformatsiyasiga olib kelmoqda [11]. Ayrim an'analar o'z ahamiyatini yo'qotayotgan bo'lsa, boshqalari yangicha shakl va mazmun kasb etmoqda. Bunday sharoitda qadriyatlarni saqlab qolish va yangi avlodlarga yetkazish dolzarb vazifaga aylanmoqda.

O'zbek xalqining an'ana va qadriyatlarini chuqurroq tahlil qiladigan bo'lsak, ularning jamiyat hayotining turli jabhalarida namoyon bo'lishini ko'rishimiz mumkin. Oilaviy munosabatlarda an'anaviy qadriyatlar alohida o'rin tutadi. O'zbek oilalarida farzandlar tarbiyasi, qaynona-kelin munosabatlari, oilaviy tadbirlar o'tkazish kabi masalalarda an'analar muhim rol o'ynaydi. Oilada kattalarni hurmat qilish, ularning pandu nasihatlariga amal qilish, oilaviy qadriyatlarni avloddan-avlodga yetkazish kabi an'analar asrlar davomida saqlanib kelmoqda.

O'zbek xalqining urf-odatlari va marosimlari ham milliy qadriyatlarning yorqin namunasi hisoblanadi. Tug'ilish, nikoh va dafn marosimlari o'ziga xos urf-odatlar asosida o'tkaziladi [6]. Ushbu marosimlar insonlarning hayotidagi muhim bosqichlarni aks ettirib, jamiyatda o'zaro hurmat va hamjihatlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, milliy bayramlar, jumladan, Navro'z, Ramazon hayiti va Qurbon hayiti xalqning ma'naviy hayotida alohida o'rin tutadi [7]. Ushbu bayramlar insonlarni birlashtiruvchi, milliy qadriyatlarni ulug'lovchi vazifani bajaradi.

An'anaviy hunarmandchilik va amaliy san'at turlari o'zbek xalqining madaniy merosida muhim o'rin egallaydi. Kulolchilik, misgarlik, zargarlik, kashtachilik,

gilamdo'zlik kabi sohalar avlodan-avlodga o'tib kelayotgan bebaho qadriyatlaridir [8]. Hunarmandlar yaratgan buyumlar nafaqat kundalik turmushda, balki xalqning badiiy didini shakllantirishda ham katta ahamiyatga ega. An'anaviy hunarmandchilik turlarini saqlab qolish va rivojlantirish orqali milliy qadriyatlarni kelajak avlodlarga yetkazish mumkin.

Og'zaki ijod namunalari - ertaklar, dostonlar, qo'shiqlar, maqollar xalqning ma'naviy boyligini aks ettiruvchi qadriyatlaridir [9]. Ular asrlar davomida xalq orasida sayqallanib, avlodan-avlodga o'tib kelmoqda. Xalq og'zaki ijodida milliy qadriyatlar, urf-odatlar, axloqiy me'yorlar o'z ifodasini topgan. Shu bois, og'zaki ijod namunalari to'plash, o'rganish va ommalashtirish milliy qadriyatlarni saqlab qolish va kelajak avlodlarga yetkazishda muhim ahamiyatga ega.

O'zbek milliy qadriyatlarining yana bir muhim jihati - bu mehmondo'stlik va mehmon-do'stlik an'analaridir. O'zbeklar qadimdan mehmonni ulug'lash, izzat-ikrom ko'rsatish, dasturxon yozish kabi udumlarga amal qilib kelishgan. Ushbu an'analar jamiyatda insonlar o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlash, o'zaro hurmat va totuvlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Globalashuv jarayonlari an'anaviy qadriyatlarning ayrim jihatlari transformatsiyasiga olib kelayotgan bo'lsa-da, ularning aksariyati o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Aksincha, milliy qadriyatlar jamiyatning ma'naviy asoslarini mustahkamlash, yoshlarda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish, milliy o'zlikni anglashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bois, an'anaviy qadriyatlarni saqlab qolish va rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanishi zarur.

An'ana va qadriyatlarni saqlab qolish va kelajak avlodlarga yetkazishda ta'lim tizimining o'rni beqiyosdir. Milliy qadriyatlarni maktabgacha ta'lim muassasalaridan boshlab, oliy o'quv yurtlarigacha bo'lgan barcha bosqichlarga integratsiya qilish muhimdir. Darsliklar va o'quv qo'llanmalarida milliy qadriyatlarga oid mavzularni kengaytirish, o'quvchi-talabalarni an'anaviy san'at turlariga jalb qilish, ularning milliy o'zligini anglashlariga ko'maklashish lozim. Shu bilan birga, mahallalarda, madaniyat markazlarida an'anaviy qadriyatlarga oid tadbirlar, ko'rgazmalar, festivallar tashkil etish orqali aholining keng qatlamlarini milliy merosdan bahramand etish mumkin.

An'anaviy qadriyatlarni saqlab qolish va rivojlantirishda ommaviy axborot vositalarining ham o'rni katta. Televideniye, radio, internet kabi vositalar orqali milliy qadriyatlarni targ'ib qilish, ularning mohiyatini yoritish, ahamiyatini tushuntirish zarur. Shu maqsadda, milliy an'analar, urf-odatlar, hunarmandchilik

turlariga bag'ishlangan ko'rsatuv va eshittirishlar, hujjatli filmlar yaratish, ijtimoiy tarmoqlarda milliy qadriyatlarga oid sahifalar yuritish maqsadga muvofiq.

O'zbek xalqining boy an'analari va bebaho qadriyatlari asrlar davomida saqlanib kelayotgani bejiz emas. Ular xalqning turmush tarzi, dunyoqarashi, ma'naviyatining uzviy qismidir. Milliy qadriyatlar insonlarni birlashtiruvchi, jamiyatni mustahkamlovchi, yoshlarda milliy g'urur va iftixor tuyg'usini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, an'ana va qadriyatlarni asrab-avaylash, rivojlantirish va kelajak avlodlarga yetkazish barchamizning muqaddas burchimizdir. Zero, o'z milliy qadriyatlarini unutgan xalqning kelajagi bo'lmaydi.

XULOSA

O'zbek xalqining boy an'ana va qadriyatlari asrlar davomida shakllangan va xalqning ma'naviy merosini tashkil etadi. Ular oilaviy munosabatlar, marosimlar, bayramlar, hunarmandchilik va og'zaki ijod kabi sohalarda o'z ifodasini topgan. An'analar jamiyatda barqarorlik va birlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, shu bilan birga, milliy o'zlikni saqlab qolish va kelajak avlodlarga yetkazishda katta ahamiyatga ega.

Globalashuv va urbanizatsiya sharoitida an'anaviy qadriyatlarning transformatsiyasi kuzatilmoqda. Ushbu jarayonda qadriyatlarni saqlab qolish va rivojlantirish uchun an'analarni zamonaviy ta'lim va madaniyatga integratsiya qilish, hunarmandchilikni qo'llab-quvvatlash va yoshlarda milliy o'zlikni shakllantirish kabi chora-tadbirlar zarur. O'zbek xalqining bebaho an'ana va qadriyatlarini asrab-avaylash va kelajak avlodlarga yetkazish barchamizning burchimizdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ashirov, A.A. (2007). O'zbek xalqining qadimiy e'tiqod va marosimlari. Toshkent: Fan.
2. Basilov, V.N. (1992). Shamanstvo u narodov Sredney Azii i Kazakhstana. Moskva: Nauka.
3. Shaniyazov, K.Sh. (1974). K etnicheskoy istorii uzbekskogo naroda. Tashkent: Fan.
4. Ashirov, A.A. (2012). O'zbek xalqi an'analari va ularning zamonaviy hayotdagi o'rni. Toshkent: Yangi asr avlodi.
5. Sodiqova, N. (2009). O'zbek oilasida an'anaviy qadriyatlar. Toshkent: Universitet.
6. Nasritdinov, K.M. (2015). O'zbek xalqi bayrami - Navro'z. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.

7. Mahmudov, T.M. (2016). O‘zbek amaliy san'ati tarixi. Toshkent: San'at.
8. Mirzaev, T. (2005). O‘zbek xalq og'zaki ijodi. Toshkent: Sharq.
9. Qoraboev, U. (2002). O‘zbek xalqi bayrami va urf-odatlari. Toshkent: Sharq.
10. Ashirov, A.A. (2019). Globallashuv va o‘zbek milliy qadriyatlari. Toshkent: Tafakkur.
11. Karimov, N.R. (2020). O‘zbek xalqi an'anaviy qadriyatlarini saqlab qolish va rivojlantirish masalalari. Toshkent: Yangi nashr.

ЗНАЧЕНИЕ И ХАРАКТЕРИСТИКА РОЛИ КАМНЯ БИРЮЗА В ЮВЕЛИРНЫХ ИЗДЕЛИЯХ

Бакдурдыева Кундуз Кувондик кизи
Преподаватель кафедры История Университета Мамун
Электронная почта: yakubovakilara@gmail.com

Аннотация: В данной статье рассмотрено использование камня бирюзы в традиционных узбекских ювелирных изделиях, а также материалы, связанные со значением и свойствами камня бирюзы, представлена методологическая основа данной работы, а также изложены историко-этнографические сведения на основе структурный подход. На основе письменных источников, этнографических материалов и архивных документов поясняется использование камня бирюзы в ювелирном деле, его значение и свойства, а также смысловые выражения.

Ключевые слова: Бирюза, тахья дози, осма дози, цельный ноготь, серебро, цветное стекло, коралл, дур.

MEANING AND CHARACTERISTICS OF THE ROLE OF TURQUOISE STONE IN JEWELRY

Bakdurdiyeva Kunduz Kuvondik's qizi
Lecturer at the Department of History of Mamun University
g-mail: yakubovakilara@gmail.com

Abstract: This thesis the use of turquoise stone in traditional Uzbek jewelry, as well as materials related to the meaning and properties of turquoise stone, the methodological basis of this thesis is provided, and the historical and ethnographic information is laid out based on a structural approach. The use, meaning and properties of turquoise stone in jewelry, as well as its semantic expressions, are explained on the basis of written sources, ethnographic materials and archival documents.

Key words: Turquoise, takhya dozi, osma dozi, whole nail, silver, colored glass, coral, dur.

Введение и актуальность: Камень Феруза (перуз, бирюза по-персидски) - считается камнем победы, счастья, праздника, достижений,

процветания. Абу Райхан Беруни отмечает: «Знатные люди любят её носить» [1.1963.С.158]. В источниках содержится много интересной информации о нем. Это персидско-таджикское слово, означающее минерал. Цвет камня бирюза подобен воску без полировки. Бирюза бывает голубая, боярышниковая или зеленая боярышниковая. Долгое рассматривание этого камня дарит позитивное настроение.

Результаты исследования: в экспонатах музея-заповедника «Замок Ичан» в Хиве среди женских украшений миндальная луна, пешхалта, зулпи золото, джамалак, аврак (арабак), тахья дози, осьма дози, цельные ногти, укей, которые входят в число украшений хивинских невест [2.ГХ КП 5459; ГХ КП 5903].

Феруза считается основным декоративным камнем ювелирных изделий, сохранившимся до наших дней. В центре ювелирного искусства Хорезма часто встречаются филигранные узоры без камней или крупные цветные камни и цветные бутылочки. Эти узоры или большие ступеньки украшены бирюзовыми камнями по кругу. Ювелирные изделия кошине, особенно дуадузи, роскошно украшены и инкрустированы бирюзой.

Ювелирные изделия «Манглай дози» XIX века хранятся в музее-заповеднике Хивинского замка Ичан кала. Это украшение изготовлено из серебра, украшено бирюзой вокруг цветных бутылочек [2.ГХ КП 5431/2 инв. 164.].

Еще одно национальное украшение Хивы – цельный ноготь, который является украшением женского храма. Это украшение украшено бирюзовыми куполами-глазками и создает роскошный образ.

В украшениях Хорезма сохранились изящные украшения, украшенные камнем бирюзой в виде наполнения мелкими камнями овальной формы.

В Государственном музее истории прикладного искусства и ремесел Узбекистана, расположенном в Ташкенте, среди старинных украшений включены украшения, выполненные современными ювелирами А.Дзюбой, К.А.Азизовой, Г.Тикаевым, Н.Холматовым. Это: кольцо-бусина, украшения, капуста, кольцо с камнем топаз, браслеты. В то же время есть еще кольца и серьги - они относятся к XIX-XX векам и изготовлены на Сырдарье. Украшено ожерельями и подвесками. Ювелирные изделия, изготовленные в Сурхандарье, Хорезме, Бухаре, также относятся к этому веку и отличаются друг от друга по регионам.

Экспонаты украшений для глаз с бирюзой в Государственном музее истории прикладного искусства и ремесел Узбекистана продолжают удивлять местных и зарубежных гостей. Бирюза – священный камень индусов. Особенно почитали его ацтеки. Подтверждением этому служат церемониальные маски и изображения, украшенные бирюзой, найденные при раскопках некоторых могил этого народа. Различные украшения и амулеты из бирюзы были найдены также при исследовании древних гробниц и поселений других народов Средней Азии.

Лучшие месторождения камня бирюзы были найдены в Иране в третьем тысячелетии до нашей эры. На Востоке, где много красивых украшений из бирюзы в Иране, люди любили ее и дарили своим близким. В Персии в древности это был настоящий национальный оберег. Говорили, что Феруза может освободить человека от зла и привлечь счастливую судьбу. Поэтому каждый восточный врач использовал его в медицинской практике.

Есть русская поговорка: «Добрая рука, поданная бирюзовый камень, несет в себе счастье и добро»[3.1898.р.226].Цвет камня бирюзы тоже имеет особое свойство, так как оно бледнеет, когда его благополучие находится под кокойто угрозой.

Тибетцы почитали камень бирюзу как обладающий особой силой. В частности, камень Феруза пользуется большим уважением в мусульманском мире. Как символ чистоты, невинности и семейного счастья они украшали свадебные наряды каждой невесты. Индийские целители использовали Ферузу как хорошее средство при заболеваниях горла и щитовидной железы. Российские правители тоже любили Ферузу. Им была украшена одна из шляп. Во времена правления Бориса Годунова царский трон был украшен кусочками Ферузы.

Камень Феруза широко использовался в украшениях Хорезма до конца XVI-XIX веков и был основным декоративным камнем. Практически ко всем украшениям прикреплен камень бирюза.

Камень бирюза соответствует созвездиям Стрельца, Коровы и Рыб, этот камень считается очень могущественным. Он обеспечивает активность и потенциал человеку, который его носит, и повышает его уверенность в себе.

Самый ценный вид бирюзы родом из Персии, а самые известные добываются в регионе Нишапур в северо-восточной части страны. Нишапур — крупнейший рудник. Недорогие виды происходят в основном из пустынь

Малой Азии, Туркестана и Киргизии. Египтяне также добывали бирюзу из реки Магхара в Синайской пустыне [4.1909.р.124].

В Узбекистане бирюза встречается в Центральном Кызылкуме и в горах Курама, Каратепа, Султан-Увайс.

Вывод: В заключение можно сказать, что камень бирюза широко использовался в ювелирном деле с древнейших времен. Камень бирюза не только был очень уникален в древности, но не потерял своей ценности и в наши дни. Феруза известна в Узбекистане давно, так как в восточных странах его ценили как драгоценный камень. Издавна Центральная Азия поставляла камень бирюзу в другие страны. Ювелиры до сих пор широко используют этот драгоценный камень для создания женских аксессуаров. Особенно в эпоху развитого Средневековья ювелиры изготавливали изысканные украшения из камня бирюзы.

Использованная литература:

1. Беруни. Собрание сведений для познания драгоценностей. Минералогия. – М., 1963. – С. 158.
2. Ичан қалъа музей кўрикxonаси фонди. ГХ КП 5459; ГХ КП 5903.
3. EDWIN W. STREETER. Precous stnes and gems. London. 1898. – p. 226.
4. Julius Wodiska. A Book of Precious Stones. London. 1909. – p. 128.

Народные игры во время праздника Навруз

Гаппарова Бахтигуль Раззаковна

Боготская районная специализированная школа

Учительница по истории, Узбекистан

gaffarovabaxtigul@gmail.com

Аннотация: В данной статье собрана информация о народных гуляньях, праздниках и различных мероприятиях, которые с древних времен проводились в Хорезме. При этом освещены сведения о цели этих торжеств, а также о том, какие обряды совершались во время торжеств, о значении различных праздников и народных гуляний в жизни народа.

Ключевые слова: народные праздники, сумалак, реликты, традиции, обряды.

Navro'z bayramida o'tkaziladigan xalq o'yinlari

Gapparova Baxtigul Razzaqovna

Bog'ot tumani ixtisoslashtirilgan maktabi

tarix fani o'qituvchisi, O'zbekiston

gaffarovabaxtigul@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada qadimgi davrlardan boshlab Xorazmda o'tkazilib kelinayotgan xalq sayillari, bayramlar, turli xil tadbirlar haqida ma'lumotlar yoritilgan. Shu bilan birga bu sayllarning qay maqsadda o'tkazilgani, shuningdek sayillar vaqtida qanday rasm-rusumlar bajarilgani, turli xil bayramlar va xalq sayillarining xalq hayotidagi ahamiyati haqida ma'lumotlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: xalq sayillari, sumalak sayli, sumalak, maydonlar, urf-odatlar, marosimlar.

Folk games during the Navruz holiday

Gapparova Bakhtigul Razzakovna

Bogota Regional Specialized School

history teacher, Uzbekistan

gaffarovabaxtigul@gmail.com

Annotation: This article contains information about folk festivals, holidays and various events that have been held in Khorezm since ancient times. At the same

time, information about the purpose of these celebrations is covered, as well as about what rituals were performed during the celebrations, about the significance of various holidays and folk festivals in the life of the people.

Key words: festivals, sumalak, fields, traditions, rituals.

Введение. Слово «сайил» означает идти, осматриваться. Сайил относится ко всевозможным церемониям, связанным с большими и торжественными зрелищами. Каждый год фестиваль связан с определенными временами года, и начинался он с того, что люди собирались на фестиваль, собирались в тенистых и прохладных местах, организовывали развлечения в открытом поле, и длился от трех дней до недели, иногда месяца.

У народов Средней Азии есть два типа народных гуляний и праздников Курбан-байрам:

1. Посвященные природным событиям: празднику Нового года (Навруз), празднику открытия, празднику согревания костров, ночи Мины и т.д.;

2. Религиозные церемонии (в доисламские времена) проводились в честь призраков. В книге Абу Райхана Беруни «Реликвии древних народов» рассказывается о знаменитых днях, праздниках и обычаях в календаре древних иранцев, хорезмийцев, согдийцев, румын, евреев, сирийцев, христиан, индийцев и других, а также о съеденных в них продуктах. . информация предоставлена [1].

Прогулки проводились в городах, на площадях Регистона, у чарсу и раста, в парках за городом, а также на тротуарах и продолжались одну-две недели. В парках были построены кухни, чайханы, пекарни, открыты фруктово-овощные, хлебобулочные и продуктовые магазины. Показаны скачки, козлы, поккари, борьба, состязания чаугонов, швейцары, хафизы, музыканты, танцоры, клоуны, художественная самодеятельность, медвежьи, змеиные игры, верблюжьи, бараньи, петушиные, собачьи бои, шоу мушкетеров [2].

Литературный анализ. В Хорезмском оазисе широко отмечались такие праздники, как «Навруз», праздник сумаха, фестиваль «Кызыл гюль», «праздник дыни». Они проводились на рынках города и в парках за городом. В местах проведения парада были построены кухни, чайханы, пекарни, открыты фруктово-овощные лавки, а мальчики исполняли такие песни, как «Аликамбар», «Норим-Норим», «Оразибон», «Аравадаги ойрин», проводились народные игры. играли, были показаны музыканты и клоуны, а

также была организована игра «погоня за девочками» с участием девочек и мальчиков.

По словам Г. П. Снесарева, были люди, которые на больших праздниках одевались в козлиные шкуры и ходили на праздник с царем на голове[3].

Ежегодное начало земледелия, празднование праздника урожая, торжества, связанные со священностью красного цветка, попытки подчинить себе злые силы с помощью магии, поклонение тотемам и духам умерших - традиции в Хорезме с тех пор. время первобытной общины сохранилось до прошлого века и частично сохранилось до сих пор[4].

На народных выборах каждый мог принять участие в любых зрелищах, экскурсиях, конкурсах, интересных играх, которые ему нравились. Праздничные выставки, конкурсы в одном месте; во-вторых, игра на виселице, состязания по борьбе; на третьем месте лыжники, выступления любителей, театральные представления; концерты творческих самодеятельных коллективов, фольклорно-этнографических ансамблей на четвертом месте; в-пятых, организовывались спортивные соревнования (борьба, скачки, верховая езда)[5].

Ярмарки, традиционно проводимые в Хорезме, очень красочны.

Сумаляк – гордая радость нашего народа – достопримечательность Навруза. Сумалак – царское блюдо Навруза, это первый признак достатка, символ благословения, плодородия, обильных волос, гармонии, здоровья и добра. Поэтому в доме, где готовят сумаляк, проводились различные игры и народные игры.

Процесс приготовления сумаляка становится для женщин особым ритуалом. Сумаляк создан в результате работы женщин в команде. Они беседовали друг с другом, рассказывали истории, сказки, легенды и анекдоты, готовя сумаляк и готовя его. После того, как сумах созрел, тех, кто участвовал в его приготовлении, и других приглашали съесть сумах. Участники праздника Сумалак играли в чильдирму (круг), танцевали, пели песни и веселились. Поездка была полна юмора и развлечений. Кроме того, маленькие дети, играющие вокруг котла, в котором готовят сумаляк, носят цветы травы на своих шапках или воротниках рубашек с символическим намерением, что они будут здоровы до следующего сумаляка и станут молодыми мужчинами и женщинами, которые будут служить страну в будущем они сделали.

В результате приготовления сумаляка люди получали как материальную, так и духовную пищу. Пока готовился сумаляк, собирались

мамы и юноши, веселились, пели стихи и веселили сердце. Фольклорист Т. Киличев определил в Хорезмском оазисе игру «Ашшадароз», связанную с сумаховой вылазкой [6].

Сотима ана Сапаева из Ханки вспоминает о ярмарке сумаха: «В юности мы с тетями и мамами ходили на ярмарку сумаха. В нем жители окрестностей или родственники вместе готовили сумалаяк. Когда взрослые готовили сумалаяк, мы, молодые люди, пели и танцевали или приветствовали невесту. В то время в деревнях было мало театров и концертов, и сумак сайли служил для нас еще и культурным развлечением [7]».

Заключение. Словом, сумалаяк занимает важное место в духовной жизни, он издревле воспитывал в людях чувство единения и гармонии, в этом месте проводились народные игры, различные обряды, картины, традиции.

Также в рамках фестиваля пройдут концертные программы, показы произведений изобразительного искусства, выставка ремесел, игра дарбоз, выступления ханов и художников, представления кукольного театра, мастер-классы по приготовлению национальных блюд, мастер-классы по приготовлению хорезмского хлеба, пройдет выставка национальных костюмов, живые выступления и другие культурные мероприятия. Подводя итог, сайилы – это традиции нашего народа с тысячелетней историей. По сути, они популярны, потому что имеют социальный вес, потому что отражают уникальную национальность нашего народа.

Литературы:

1. Маткаримова С.М. Хоразм воҳаси аҳолисининг анъанавий овқатланиши. Докторская диссертация. – Ургенч, 2021. – С. 216.
2. O'zbek Milliy ensiklopediyasi. – Toshkent, 2004. Т. 7. – С. 44.
3. Снесарев Г.П. Под небом Хорезма (Этнографические очерки). - М., 1973. - С. 80; Снесарев Г.П. Хоразм осмони остида (ўзбек тилга таржимаси С.Маткаримова ва Н.Маткаримова). – Ургенч 2020. – С.85.
4. Qilichev T. Xorazm xalq teatri. - Toshkent. 1988. – С. 63.
5. Qoraboyev U. Madaniy tadbirlar. - Toshkent. 2003. – С. 107.
6. Qoraboyev U. O'zbek xalqi bayramlari. - Toshkent: Sharq, 2002. – С. 83.
7. Полевые записи. Sapayeva Fotima, 69 yosh. Honqa tumani Madir qishlog'I Ilg'or mahallasi Jahongirlar ko'chasi, 102-uy, 2023 yil.

Праздник дыни проходящее в Хорезме

Гаппарова Бахтигуль Раззаковна

Боготская районная специализированная школа

учитель истории, Узбекистан

gaffarovabaxtigul@gmail.com

Аннотация: В данной статье собраны сведения о народных ярмарках, праздниках и различных мероприятиях, которые с древних времен проводились в Хорезме. При этом освещаются сведения о цели этих торжеств, а также о том, какие обряды совершались во время торжеств, о значении различных праздников и народных гуляний в жизни народа.

Ключевые слова: народные ярмарки, бахчевые ярмарки, поля, обычаи, обряды, росписи, традиции, состязания.

Melon festival taking place in the Khorezm

Gapparova Bakhtigul Razzakovna

Bogota Regional Specialized School

history teacher, Uzbekistan

gaffarovabaxtigul@gmail.com

Abstract: This article contains information about folk fairs, holidays and various events that have been held in Khorezm since ancient times. At the same time, information about the purpose of these celebrations is highlighted, as well as about what rituals were performed during the celebrations, about the significance of various holidays and folk festivals in the life of the people.

Key words: folk fairs, melon fairs, fields, customs, rituals, paintings, traditions, competitions.

Введение. Хорезмский оазис – один из древнейших и самых известных бахчеводческих оазисов. Его выращивают в основном в пустыне и сохраняют до весны. Узбеки и каракалпаки, проживающие в предгорьях Амударьи, считали дыни и тыквы своей привычной пищей, поэтому старались брать с собой побольше дынь, отправляясь в дальнюю дорогу.

Литературный анализ. Хорезмские дыни в древности славились даже очень далеких краях, и описывалось, что «Ни на Востоке, ни на Западе нет равных хорезмской дыне»[1].

Арабский путешественник (XIV век) сообщал, что кусочки вяленой дыни продавались из Хорезма в отдаленные города Индии и даже Китая[2]. Эти дыни заворачивали в специальную бумагу из золота и везли в Багдад, во дворец арабских халифов[3]. А. Дженкинсон (16 век) Хорезмские голубые дыни и тутовые деревья были вывезены в Балх на мероприятие (17 век) по улучшению разнообразия фруктов и овощей, что было особо отмечено в труде «Бахр уль-асрар» [4].

В Хорезмском оазисе растут разные сорта дынь. Это: Замчи (Хандалаки): Замча, Дуйнак, Местный желтый хандалак, Сари замча, Белая замча, Ола замча, Гок замча, Черная замча, Красная замча, Тарнак, Белый каллапош, Заами, Босковун, Урганджи. Летние сорта с мягкой мякотью: Амири, Аллака, Хорезмская акноввоти, Белый гурвак, Ола гурвак, Кок гурвак, Черный гурвак, Босволди, Мулласапо. Летние сорта с плотной мякотью: Акноввот, Ола почок, Гарвуз дыня, Оксут, Олагеке, Кокча, Джийдагуль, Джийда лист, Нонгошт, Торлама, Шакарпара, Ширинпочок [5].

Осенне-зимние сорта: Каррикиз, Зимняя Борикалла, Сахават, Аккош, Зимняя белая, Местная Олахамма, Амударья, Белая роза, Яблочная роза, Олмурти роза, Заргалдокская роза, Зеленая плоть, Чарджоуская роза, Хорезмская роза, Зарская роза, Черная роза, Красная роза, Голубая роза, Желтая роза, Шаббози роза, Бешакская роза, Местный бесак, Зимний бесак, Шаббазский бесак, Черный бесак, Красный бесак, Бесак мечника, Бесак Котир, Бесак Торновват, Бесак Хамма, Бесак Хивинский, Бесак Ходжайли, Бесак сладкий.

Жители Хорезмского оазиса давно сохранили все семена культур полизи, и на следующий год их снова посадили и собрали. Жители оазиса обмениваются семенами (дыня в Хорезме называется яйцом), говоря друг другу: «Дай мне немного семян твоей дыни, сок дыни, которую я съел в твоём доме, еще не вышел из моих уст». Кроме того, в оазисе готовят барак из семян дыни. Для этого семена дыни тщательно промывают, сушат и высевают в хованочу (в корень хорезмчи). Затем просеивают его через сито и добавляют яйца, чтобы приготовить яичный барак [7].

С незапамятных времен в оазисе проводилась «дынная распродажа» при созревании дынь и арбузов (в месяц Асад — 23.07-23.08[8]), а также при созревании тыкв (соответствует октябрьскому месяцу), прошла «тыквенная распродажа». Эта традиция продолжается и сейчас. В этих распродажах участвует все население, и лучшие сорта фруктов и овощей покупаются по

низкой цене. Традиционные праздники, такие как «Ковун сайли», «Ковок сайли», «Хирмонская свадьба», передававшиеся из поколения в поколение и впитавшиеся в жизнь народа, смогли в полной мере ответить требованиям новой эпохи и не исчезли даже в советская эпоха. После обретения независимости такие традиционные праздники отмечались с большой помпой[9].

Методы проведения Фестиваля дыни аналогичны методам проведения других праздников урожая. Здесь будут представлены лучшие сорта дынь и арбузов, пройдут выставочные конкурсы и просмотры. Производители лучших сортов дыни награждаются специальными призами. Примечательным аспектом Фестиваля дыни является организация ярмарок дынно-арбузных и полици-культур[10].

На основе обеспечения реализации Государственной программы «Год идеального поколения», утвержденной постановлением Президента Республики Узбекистан от 27 января 2010 года, «Продажа цветов», «Продажа дыни», «Продажа винограда». «Продажа хлеба»,» 29 декабря 2010 года было объявлено постановление № 322 Кабинета Министров о проведении таких фестивалей, как «Праздник тыквы», «Плов», «Асал». Согласно программе и решению, 9 августа 2014 года, 13 августа 2015 года в Хиве было проведено большое мероприятие под названием «Гурвак – символ хорезмийских дынь», а 15 августа 2017 и 2018 годов, 11 августа – 13 декабря 2019 года прошла «Внутренняя крепость Хивы» на территории музея-заповедника прошла «Дынная распродажа» как огромный праздник.

Заключение. В целях широкой пропаганды хорезмийского дыневодства и тем самым привлечения внимания местных и иностранных туристов, в городе Хиве – в музее-заповеднике Ичан-Кала ежегодно в один и тот же период созревания дыни традиционно организуется дынное сали. Этот фестиваль служит увеличению потока туристов в регион, популяризации древнего полицейского опыта оазиса, уникальных видов и сортов полицейской и садоводческой продукции.

Целью мероприятия, которое проводится совместно с Министерством культуры и туризма и Правительством Хорезмской области, является демонстрация агротуристического потенциала Хорезма, популяризация древнего опыта оазиса, сладких дынь и арбузов, уникальных виды и сорта садоводческой продукции. В нем принимают участие со своей сельхозпродукцией фермеры со всех регионов нашей республики. В

настоящее время в области выращивают 125 видов дынь. Также будет организована торговая выставка «Символ гурвак-хорезмского дыневодства».

Литературы:

1. Каульбарс А.В. Низовья Аму Дарьиописанные по собственным исследованиям в 1873 г. Кн. IX. 1884. – С. 538.
2. Ибн Баттута ва унинг Ўрта Осиёга сайёҳати. - М., 1993. – Б. 62.
3. Бартольд В.В. Туркестан в эпоху монгольского нашествия. – М., 1963. Ч. II. – С. 247.
4. Аллаева Н. Хива хонлигининг дипломатияси ва савдо алоқалари (XVI-XIX асрлар). Тўлдирилган ва қайта ишланган нашр. – Тошкент: Akademnashr, 2019. – Б. 381.
5. Маткаримова С.М. Хоразм таомлари ва тановвул маданияти. – Бухоро, 2024. – Б. 165-168.
6. Матқурбонов Т., Саъдуллаев С., Сапарбоев З., Хўжаев Н. Хоразм воҳасида қовун ва тарвуз етиштириш. – Урганч, 2020. – Б. 23-36.
7. Маткаримова С.М. Хоразм таомлари ва тановвул маданияти. – Бухоро, 2024. – Б. 167.
8. Қорабоев У. Ўзбекистон байрамлари. – Тошкент: Ўқитувчи, 1991. – Б. 37.
9. Маткаримова С.М. Хоразм таомлари ва тановвул маданияти. – Бухоро, 2024. – Б. 168.
10. Qoraboyev U. O'zbek xalqi bayramlari. – Toshkent, 2002. - B 104-105.

**Shoira Shams lirikasida lafziy- ma'naviy san'atlarning mushtarak
qo'llanilishi**

**Urganch davlat universiteti
O'zbek filologiyasi fakulteti 3-kurs talabasi
Bobonazarova Gulzoda**

Annotatsiya: Ushbu maqolada Shoira Qalandarova ijodida lafziy-ma'naviy san'atlarning mushtarak qo'llanilish holatlariga e'tibor berilgan va ijodkor g'azallaridan namunalar keltirilib, ma'nolari izohlab berilgan.

Kalit so'zlar: tanosub, tashbeh, tarse, tazod, irsoli masal, nido, radd-ul matlaa, tashbeh, talmeh.

Tashbeh- Sharq adabiyotida keng tarqalgan san'atlardan biri bo'lib, "o'shatish" ma'nosini ifodalaydi. Ikki narsa yoki tushunchani ular o'rtasida haqiqiy(real) yoki majoziy mubosabatlarga ko'ra o'xshatish san'atidir. Tashbeh san'ati tasvirlanayotgan shaxs, buyum yoki tushunchani o'quvchi ko'z o'ngida aniqroq, jozibaliroq gavdalantirishga xizmat qilib, asar timsollari ma'naviy qiyofasini yorqinroq ochish, binobarin, shoir g'oyasini o'quvchi ongiga to'laroq yetkazishga imkon beradi.

Masalan, Shoira Shamsning quyidagi baytida:

Boshimga yog'durursan g'am toshini,

Nechuk sevding bu ko'zlarning yoshini ["Javrikim jondin o'tar" 90-bet]

Ushbu baytda g'am toshi birikmasi natijasida tashbeh san'ati yuzaga keltirilgan. Baytni tahlil qiladigan bo'lsak, boshimga g'am toshini yog'dirarsan, shunday bo'lishiga qaramasdan nima uchun bu ko'zlarning yoshini sevding degan ma'no anglashiladi.

Tazod- so'zi "zid qo'yish", "qarshilantirish" ma'nolarini ifodalaydi. Shu so'z bilan ataluvchi she'riy san'at esa baytda ma'no jihatidan o'zaro zid, qarama-qarshi bo'lgan so'zlarni qo'llab, ta'sirchan badiiy timsollar, lavhalar yaratishni nazarda tutadi. Masalan Shoira Shamsning:

Ey ko'ngil, orom yo'qotding. Bu ne hol ?

Kecha –kunduz dilda yolg'iz bir savol. ["Javrikim jondin o'tar"

80-bet]

Ushbu baytda kecha va kunduz soʻzlari vositasida tazod sanʼati yuzaga kelgan. Ushbu baytni tahlil qiladigan boʻlsak, ey koʻngil sen orom yoʻqotding, endi bu ne hol, kecha-kunduz dilimda faqat yolgʻizgina bir savol degan maʼno kelib chiqadi.

Tarse-(arab. ziynatlash- bezash) sheʼrda birinchi misra sheʼrda birinchi misra soʻzlari bilan ikkinchi misra soʻzlarining bir-biriga ohangdosh, vazndosh, qofiyadosh boʻlib kelish usuli. Sheʼrshunos Ataulloh Husayniy “Badoyi us-sanoiy” asarida “tarse” istilohining lugʻaviy maʼnosi xususida toʻxtalib, “Bu sanʼatga “tarse” deb nom berurda ani shoda tarsindin olipturlar. Ul andogʻ dururkim, shodaning bir yonidagʻi javohir ikkinchi yonidagʻi javohir singlaridir”.

Quyida esa Shoira Shamsning :

Ey koʻngil, ne istading, solding qiyomat olama,

Bul ajab nagʻmangdin oʻtmishdir ofat olama [**“Javrikim jondin oʻtar” 76-bet**]

Ushbu baytda ea qiyomat va ofat soʻzlari natijasida tarse sanʼati yuzaga keltirilgan. Baytni tahlil qiladigan boʻlsak, ey koʻngil nimani istading bu qiyomat olamda, vo ajabki bu aytgan soʻzlaring endi oʻtmishdir degan maʼno anglashiladi.

Tanosub- sheʼr baytlarida maʼno jihatidan bir-biriga yaqin tushunchalarni anglatuvchi soʻzlarni qoʻllab, ular vositasida obrazli ifodalar, lavhalar yaratish sanʼati tanosub deyiladi. Masalan Shoira Shamsning:

Tutub bogʻ-u adirlarni uzun sochlar shamolikim,

Qoshin uysa koʻzida to bulutlar gohi paydo qish [**“Javrikim jondin oʻtar” 86-bet**]

Ushbu baytda qosh, koʻz soʻzlari vositasida tanosub sanʼati yuzaga keltirilgan Yaʼni bir uyaga mansub soʻzlar vositasida tanosub sanʼati kelgan. Ushbu baytni tahlil qiladigan boʻlsak, bogʻ- u adirlarni tutub, uzun sochlar shamolini, agar qoshini koʻzida uysa, to bulutlar gohi qish paydo boʻladi.

Kitobat- Sheʼriyatimizda keng qoʻllanilib kelingan ushbu sanʼat arab alifbosi harflari shaklidan lirik va epik timsollar chizishda foydalanishni nazarda tutadi. Maʼlumki arab, alifbosi toʻgʻri va egri, yoysimon va doirasimon shakllardagi harflardan tashkil topgan. Sharq shoirlari ana shu shakllarga qiyos usuli bilan yondashib, muhim ijtimoiy-siyosiy, maʼrifiy-axloqiy gʻoyalarni ifodalashda mahorat bilan foydalanilgan.

Masalan, Shoira Shamsning quyidagi baytida:

Tushub “ayn” uzra “shin” u “qof” hargiz,

Maning qatlimg'a qasd qildi qasosi. [**“Javrikim jondin o'tar”54-bet**
]

Ushbu baytda ijodkor aynan kitobat san'atini qo'llagan. Ya'ni arab alifbosidagi harflar vositasida kitobat san'atini yuzaga keltirgan.

G'animlar ko'p aroda “hoyyi havvoz”,

Yo'lim to'smish bo'lib ishqim balosi. [**“Javrikim jondin o'tar” 54-bet**

]

Ushbu baytda ham araf alifbosidan foydalangan holda “hoyyi havvoz” sozi natijasida kitobat san'ati yuzaga keltirilgan.

Talmeh- (“nazar solmoq”) she'r yoki nasrda mashhur tarixiy voqealar, afsonalar, adabiy asarlar yoki maqollarga ishora qilmoq san'atidir.

Shoirlarning muhabbat mavzusidagi asarlari ko'pincha Sharqda keng tarqalgan “Farhod va Shirin”, “Layli va Majnun”, “Vomiq va Azro”, “Tohir va Zuhra” kabi qissalar dostonlarning qahramonlari nomiga ishora qilishidir. Biz esa Shoira Qalandarova ijodida aynan talmeh san'atining qo'llanilish holatiga e'tibor qaratdik:

Ko'ngulga o't tushubon angladim Layli-yu Majnunkim,

Badarman hajr sahrog'a, elimga sig'madim, naylay

Ushbu baytda yuqorida aytib o'tganimizdek “Layli va Majnun” dostonidagi bosh qahramon Layli va Majnun ismlari vositasida talmeh san'ati yuzaga keltirilgan.

Baytni bir qadar tahlilga tortib ko'rsak: ko'ngulga ishq o'ti tushgandan keyingina Layli kim-u, Majnun kim ekanligini angladim va negadir ayriliq sahrosida elimga ham sig'madim degan ma'no anglashiladi.

“Iyhom”- arab tilida “shubhaga solish” degan ma'noni ifodalaydi. Mumtoz adabiyotda esa iyhom haqiqiy va majoziy ma'nolariga ega, yohud shaklan bir, ma'no jihatidan har xil bo'lgan (jinsdosh) so'z yoki so'z birikmasini she'riyatda qo'llagan holda bir baytda 2 xil ma'noni ifodalash san'atidir.

Masalan, Shoira Shamsning:

Hijl ichinda yer yorilmas, agarki uchrasa,

Loladek ikki yuzim o't olar kulchasida. [**“Javrikim jondin o'tar”85-bet**]

Ushbu baytda o't so'zi natijasida iyhom san'ati yuzaga keltirilgan. Ya'ni o't so'zi ham olov, ham maysa o't ma'nolarini ifodalash uchun ishlatiladi. Bu yerda aynan qanday ma'noda ishlatilayotganligini baytni tahlil qilish jarayonida anglashiladi.

Bu yerda o‘t so‘zi olov ma‘nosida ishlatilgan. Lekin tahlil jarayonida yuzingni o‘t oladi, ya‘ni olovli bo‘ladi degani majoziy ma‘noda ishlatilgan, shunchaki yuzi xuddiki olovdek qizarib ketishiga ishora bor xolos.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, badiiy san‘atlarning o‘zbek mumtoz adabiyoti tarixida tutgan o‘rni beqiyosdir. Chunki anan badiiy san‘atlar natijasida g‘azallardagi so‘zlarga ekpressiv- bo‘yoqdorlik kuchi samarali ta‘sir ko‘rsatib kelmoqda. Bu yerda esa lafziy va ma‘naviy san‘atlarning mushtarak qo‘llanilishi o‘zaro baytlar vositasida isbotlab o‘tildi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shoir Shams “Javrikim jondin o‘tar”, “Quvonchbek-Mashura” MChJ Urganch-2018
2. T. Boboyev “Adabiyotshunoslik asoslari” Toshkent-2002
3. A. Hojiahmedov “Mumtoz badiiyat malohati”, “Sharq”-1999-yil

**ANALYSIS OF THE RESULTS OF FULL-FACTOR EXPERIMENTS
OF THE MODERNIZED SEWING MACHINE WITH THE
RECOMMENDED THREAD TENSIONER WITH TWO ELASTIC
ELEMENTS**

**S.DJ. Mukhamedjanova, A.Djuraev, N.M.Safarov, M.A.Mansurova,
D.S.Mansuri, Sh.Ganchini**

Docent, Bukhara Engineering Technological Institute, Uzbekistan

Professor, Tashkent Institute of Textile and Light Industry, Uzbekistan

Professor, Namangan institute of engineering and technology,

Uzbekistan.

Abstract. The paper presents the results of full-factor experiments to optimize the parameters of an upgraded sewing machine with the recommended thread tensioners with two elastic elements. Optimal parameters of the system for sewing “Denim”, “Djin” and “Stretch” are determined. Ways of increasing productivity of a sewing machine have been substantiated.

Key words. Sewing machine, stitching materials, platter, shock absorber, elastic element, main shaft, speed, rigidity, tension, needle, shuttle, full-factor, parameter, optimization.

Experiment design. We have chosen the following parameters to compose the matrix of experiments [1]. Input parameters selected: the main shaft speed X_1 , with a variation interval of 500 rpm machine, the stiffness of the rubber shock absorbing sleeve, X_2 0.50-104 n/m and the tension of the needle thread, X_3 - 100cN. The output parameter is the breaking force U.

Also, to compare the values, the experiments were conducted under the same conditions for the fabrics: denim material with a density of 14.5 oz/sq yd; gin denim material with a density of 12.0 oz/sq yd; stretch denim material with a density of 8.0 oz/sq yd;

Accordingly, for these materials, regression equations need to be formulated. Based on this, a planning matrix was prepared and is presented in Table 1.

Table 1.

Values of input factors in planning the experiment

Name of factor, dimensions	code designations	True values of the factor			Range of variation of the factor
		-1	0	+1	
Main shaft speed r/min.	X ₁	4000	4500	5000	500
Rubber shock absorber stiffness, 104n/m	X ₂	1,5	2,0	2,5	0,50
Needle thread tension, Sn	X ₃	100	200	300	100

The true values of the factors were coded using the formula [2]:

$$X_1=(n-4500)/500; \quad X_2=(E-1,50)/0,50; \quad X_3=(T- 200)/100;$$

Here T is the thread tension , E is the stiffness of the rubber shock absorber, n is the number of revolutions per minute of the main shaft of the sewing machine.

Matrix for the full-factor experiment. The matrix for the full-factor experiment is shown in Table 2.

Table 2.

Matrix of planning, experiments

№ experiences	X ₀	X ₁	X ₂	X ₃	X ₁ X ₂	X ₁ X ₃	X ₂ X ₃	X ₁ X ₂ X ₃
1	+	-	-	-	+	+	+	-
2	+	+	-	-	-	-	+	+
3	+	-	+	-	-	+	-	+
4	+	+	+	-	+	-	-	-

5	+	-	-	+	+	-	-	+
6	+	+	-	+	-	+	-	-
7	+	-	+	+	-	-	+	-
8	+	+	+	+	+	+	+	+

Tables 3, 4 and 5 present the results of the conducted studies when using high, medium and low density denim as the materials to be sewn. The tables present the results of the experiments taking into account the variation of the values of the input factors.

Table 3.

The results of the research conducted on ginsy (high density) material.

No	X ₁	X ₂	X ₃	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y _{mid.}	S ² [Y]
1	-	-	-	134,2	130,5	129,2	134,7	132,1	132,14	5,52
2	+	-	-	136,2	132,4	135,2	131,2	130,3	133,06	6,41
3	-	+	-	145,2	144,03	145,2	148,2	150,86	146,75	7,83
4	+	+	-	148,2	132,2	137,3	138,1	139,5	139,06	33,68
5	-	-	+	143,4	132,06	132,1	133,3	141,3	138,8	37,00
6	+	-	+	137,3	138,5	131,0	140,5	146,1	138,7	29,8
7	-	+	+	144,2	131,3	140,2	139,0	142,1	139,3	24,21
8	+	+	+	142,1	135,4	147,3	140,1	150,06	142,9	33,66
In general									1132,36	178,11
								middle	141,545	22,26

Table 4

Results of the conducted studies on ginsi material (with medium density).

№	X ₁	X ₂	X ₃	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y _{cp.}	S ² [Y]
1	-	-	-	95,1	93,2	88,3	96,9	98,9	94,48	65,59
2	+	-	-	90,2	95,86	93,2	91,2	98,3	93,7	44,57
3	-	+	-	92,2	97,03	90,2	91,2	90,86	92,29	30,04
4	+	+	-	87,2	97,2	88,3	95,1	91,5	91,86	73,5
5	-	-	+	89,4	97,06	91,1	90,3	90,4	91,65	38,00
6	+	-	+	93,3	95,5	92,0	90,5	95,1	93,28	28,17
7	-	+	+	90,2	97,3	90,2	89,0	90,1	91,36	45,1
8	+	+	+	94,1	90,4	92,3	88,1	98,06	92,59	57,19
In general									741,21	382,16
								middle	92,651	47,77

Table 5

Results of the conducted research on ginsi material (low density).

№	X ₁	X ₂	X ₃	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y _{cp.}	S ² [Y]
1	-	-	-	85,1	83,2	84,3	85,9	86,9	85,08	2,02
2	+	-	-	84,2	85,86	86,2	81,2	88,3	85,15	7,005
3	-	+	-	83,2	87,03	89,2	81,2	83,86	84,89	10,165
4	+	+	-	80,2	87,2	88,3	85,1	81,5	84,46	12,38
5	-	-	+	79,4	87,06	80,1	80,3	82,4	83,5	13,1
6	+	-	+	82,3	89,5	79,0	80,5	91,1	85,42	31,01
7	-	+	+	86,2	85,3	86,2	79,0	90,1	85,36	16,07

8	+	+	+	83,1	83,4	86,3	78,1	88,06	83,79	14,36
In general									677,83	106,11
								middle	84,728	13,26

Table 6

Experimental results

№	X ₁	X ₂	X ₃	Y			Shaft speed. rpm.	Spring stiffness, 104 n/m	Needle thread tension, cn
				Breaking force N. average of 5 repetitions.					
				Denim	Streych	Djin	Code. X ₁	Code.X ₂	Code.X ₃
1	-	-	-	132,14	94,48	85,08	4000	1,00	100
2	+	-	-	133,06	93,7	85,15	5000	1,00	100
3	-	+	-	146,75	92,29	84,49	4000	2,00	100
4	+	+	-	139,06	91,86	84,46	5000	2,00	100
5	-	-	+	138,8	91,65	83,5	4000	1,00	300
6	+	-	+	138,7	93,65	85,42	5000	1,00	300
7	-	+	+	139,3	91,36	85,36	4000	2,00	300
8	+	+	+	142,9	92,59	83,79	5000	2,00	300

The obtained values of the output factor are checked by criteria. In this case, according to [3], we determine the dispersion by the following formula

$$S^2[\bar{Y}] = \frac{\sum_{u=1}^8 y_u}{m-1} \quad (1)$$

m- number of experiments conducted under the same conditions.

The values are summarized in Tables 3, 4, and 5.

We calculate the Cochran criterion [7,8] using the formula:

$G_x = S^2 [Y] / \sum_{i=1}^x s_i^2(Y) = 37/178,11 = 0,207$; (Denim material with a density of 14.5 oz/sq yd); $73,5/382,16 = 0,1923$; (12.0 oz/sq yd “Djin” denim material); $31,01/106,11 = 0,2922$; (8.0 oz/sq yd stretch denim material).

For probability $q=0.01$ we choose the Cochran coefficient from the table $T=0,95$, for $N=8$, $m=5$, then $G_{\text{таб.}} = 0.603$ [9]. So in our case the dispersion is homogeneous, according to the data in Table 3.6 we calculate the regression coefficients and subtract the mean values.

$Y_1 = 141,54$ (Denim denim material with a density of 14.5 oz/sq yd);

$Y_2 = 92,65$ (12.0 oz/sq yd “Djin” denim material);

$Y_3 = 84,72$ (8.0 oz/sq yd stretch denim material).

Determination of regression coefficients. We make calculations of regression coefficients at material denim with a density of 14.5 ounces/square yard [4]:

$$Y = \frac{\sum_{u=1}^8 y_u}{8} = 141,54 \quad (2)$$

$$B_1 = \frac{\sum_{u=1}^8 X_1 y_u}{8} = (-132,14 + 133,06 - 146,75 + 139,06 - 138,8 + 138,7 - 139,3 + 142,9) = -0,7837,$$

$$B_2 = \frac{\sum_{u=1}^8 X_2 y_u}{8} = (-132,14 - 133,06 + 146,7 + 139,06 - 138,8 - 138,7 + 139,3 + 142,9) = 3,538,$$

$$B_3 = \frac{\sum_{u=1}^8 X_3 y_u}{8} = (-132,14 - 133,06 - 146,07 - 139,06 + 138,8 + 138,7 + 139,3 + 142,9) = 1,5462$$

$$B_4 = \frac{\sum_{u=1}^8 X_1 X_2 y_u}{8} = (132,14 - 133,06 - 146,07 + 139,06 + 138,8 - 138,7 - 139,3 + 142,9) = -0,528$$

$$B_5 = \frac{\sum_1^8 X_1 X_3 Y_u}{8} = (132,14 - 133,06 + 146,07 - 139,06 - 138,8 + 138,7 - 139,3 + 142,9) = -0,04$$

$$B_6 = \frac{\sum_1^8 X_2 X_3 Y_u}{8} = (+132,14 + 133,06 - 146,07 - 139,06 - 138,8 - 138,7 + 139,3 + 142,9) = -1,903$$

$$B_7 = \frac{\sum_1^8 X_1 X_2 X_3 Y_u}{8} = (-132,14 + 133,06 + 146,07 - 139,06 + 138,8 - 138,7 - 139,3 + 142,9) = 1,453$$

We calculate the regression coefficients when the material is “Jean” denim with a density of 12.0 ounces/square yard.

$$Y = \frac{\sum_1^8 Y_u}{8} = 92,65 \quad (3)$$

$$B_1 = \frac{\sum_1^8 X_1 Y_u}{8} = (-94,48 + 93,7 - 92,29 + 91,86 - 91,65 + 93,65 - 91,36 + 92,59) = 0,2525,$$

$$B_2 = \frac{\sum_1^8 X_2 Y_u}{8} = (-94,48 - 93,7 + 92,29 + 91,86 - 91,65 - 93,65 + 91,36 + 92,59) = -0,6725,$$

$$B_3 = \frac{\sum_1^8 X_3 Y_u}{8} = (-94,48 - 93,7 - 92,29 - 91,86 + 91,65 + 93,65 + 91,36 + 92,59) = -0,385$$

$$B_4 = \frac{\sum_1^8 X_1 X_2 Y_u}{8} = (94,48 - 93,7 - 92,29 + 91,86 + 91,65 - 93,65 - 91,36 + 92,59) = -0,0525$$

$$B_5 = \frac{\sum_1^8 X_1 X_3 Y_u}{8} = (94,48 - 93,7 + 92,29 - 91,86 - 91,65 + 93,65 - 91,36 + 92,59) = 0,555$$

$$B_6 = \frac{\sum_1^8 X_2 X_3 Y_u}{8} = (94,48 + 93,7 - 92,29 - 91,86 - 91,65 - 93,65 + 91,36 + 92,59) = 0,370$$

$$B_7 = \frac{\sum_1^8 X_1 X_2 X_3 Y_u}{8} = (-94,48 + 93,7 + 92,29 - 91,86 + 91,65 - 93,65 - 91,36 + 92,29) = -0,1775$$

We calculate the regression coefficients when the material is stretch denim with a density of 8.0 ounces/square yard

$$Y = \frac{\sum_1^8 Y_u}{8} = 84,72 \quad (4)$$

$$B_1 = \frac{\sum_{i=1}^8 X_1 Y_u}{8} = (-85,08 + 85,15 - 84,49 + 84,46 - 83,5 + 85,42 - 85,36 + 83,79) = 0,048,$$

$$B_2 = \frac{\sum_{i=1}^8 X_2 Y_u}{8} = (-85,08 - 85,15 + 84,49 + 84,46 - 83,5 - 85,42 + 85,36 + 83,79) = -0,131,$$

$$B_3 = \frac{\sum_{i=1}^8 X_3 Y_u}{8} = (-85,08 - 85,15 - 84,49 - 84,46 + 83,5 + 85,42 + 85,36 + 83,79) = -0,138$$

$$B_4 = \frac{\sum_{i=1}^8 X_1 X_2 Y_u}{8} = (85,08 - 85,15 - 84,49 + 84,46 + 83,5 - 85,42 - 85,36 + 83,79) = -0,448$$

$$B_5 = \frac{\sum_{i=1}^8 X_1 X_3 Y_u}{8} = (85,08 - 85,15 + 84,49 - 84,46 - 83,5 + 85,42 - 85,36 + 83,79) = 0,038$$

$$B_6 = \frac{\sum_{i=1}^8 X_2 X_3 Y_u}{8} = (85,08 + 85,15 - 84,49 - 84,46 - 83,5 - 85,42 + 85,36 + 83,79) = 0,188$$

$$B_7 = \frac{\sum_{i=1}^8 X_1 X_2 X_3 Y_u}{8} = (-85,08 + 85,15 + 84,49 - 84,46 + 83,5 - 85,42 - 85,36 + 83,79) = -0,423$$

The average U value of stitch breaking strength for each type of material is given in Table 7.

Table 7.

Average Y (breaking strength) values

“Denim” jeans with a lot of density.	“Stretch” jeans with a mid-rise fit.	“Jean” jeans with a low rise fit
B= - 0,78	B=0,25 X ₁	B= 0,048
B= 3,53	B=-0,67 X ₂	B= -0,131
B= 1,54	B=-0,38 X ₃	B= -0,138
B=-0,52	B=-0,05 X ₁ X ₂	B= -0,448
B=-0,04	B=0,5 X ₁ X ₃	B= 0,038
B=-1,9	B=0,37 X ₂ X ₃	B= 0,188
B=1,45	B=-0,17 X ₁ X ₂ X ₃	B= -0,423
Y=141,54.	Y=92,6cp.	Y=84,72 cp.

Regression equations and their adequacy. From the results obtained, we obtain the regression model. Regression equation for fabric Jeans with high density:

$$Y=141,5-0,78X_1 +3,53X_2 +1,54 X_3-0,52X_1X_2-0,04X_1X_3-1,9X_2X_3+1,45X_1X_2X_3 \quad (5)$$

Regression equation for a fabric with medium density:

$$Y= 92,6 -0,25X_1+0,67X_2-0,38X_3-0,05X_1X_2 +0,5X_1X_3+0,37X_2X_3-0,17X_1X_2X_3 \quad (6)$$

Regression equation for low density fabric:

$$Y=84,72-0,048X_1+0,131X_2-0,138X_3-0,448X_1X_2+0,038X_1X_3+0,188X_2X_3-0,423X_1X_2X_3 \quad (7)$$

The adequacy of the obtained models was carried out according to Fisher's criterion [5]. Excel program was used for numerical solution of the problem on optimization of parameters, and the graphical dependences of the output factor on the change of input factors of the full-factor experiment were obtained.

References

1. Shukhratzoda G. et al. Mukhamedjanova," Design development and mathematical model of vibrations of plates of the tension regulator of the tension needle sewing machine //International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology. – 2019. – Т. 6. – №. 7. – С. 10208-10210.
2. Farida, Bozorova, and Mukhamedjanova Sabrina. "Simulation Of Forced Vibrations Of The Elements Of A Sewing Machine's Compound Foot." *Acta of Turin Polytechnic University in Tashkent* 10.3 (2020): 22-25.
3. S.Dj.Mukhamedjanova "MODERNIZED SEWING MACHINE BOBBIN CAP HOOK THREAD TENSION REGULATOR" Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology." -2024, №-1. P.53-56.
4. Баубеков С.Д., Джураев А. Динамика машин и механизмов // Учебник, изд. «Эверо», Тараз, Казахстан 2014, с.200.
5. Веденяпин Г.В. Общая методика экспериментального исследований и обработка опытных данных. М, 2003.

“ИХВОН УС-САФО” ВАКИЛЛАРИ ҚАРАШЛАРИДА ДИН ВА ФАЛСАФА УЙҒУНЛИГИ МАСАЛАСИ

Собиров З.Н.,

Ориентал университети

“Тарих кафедраси” ўқитувчиси

Ислом дунёсида шариатга ва диннинг зоҳирий томонига эътибор ва майл кучли бўлган бир замонда, аёнларнинг бир қисми тасаввуфга берилиб кетдилар. Исломга фалсафа кириб келиши билан ақлга жиддий эътибор юзага келди, натижада бир томондан, рационализм билан шариат орасида, иккинчи томондан, қалб билан ақл орасида кучли зиддият вужудга келди. Бу зиддият охир-оқибатда мусулмонларнинг маданияти ва цивилизациясига улкан таъсир кўрсатди¹.

Тадқиқотлар шу нарсани кўрсатадики, ислом дунёсида фалсафий билимлар умуман, илмий билишнинг рационал жиҳатларига эътибор қаратиш масаласи бир қанча зарбаларга учрасада, ундан фарқли ўлароқ бу каби ёндашув шиалик йўналиши тарафдорлари томонидан жиддий тарзда ўрганиб чиқилди. Шулардан бири исмоилийлик ҳаракатидир. Унда биз эътиқод масалалари билан бир қаторда фалсафий билимларнинг ҳам ўз ўрни бор эканлигини кўришимиз мумкин.

Исмоилийлар таълимоти IX-XI асрларда вужудга келиб, нафақат Қуръонни ва илоҳий манбаларни эркин тадқиқ ва талқин қилиш, балки математика, астрономия, тиббиётга оид бўлган ҳар қандай илмий изланишларни ҳам рад этишга қаратилган ортодоксал таълимотга қарши ғояларни кўтариб чиқиб, юнон рационал фалсафий фикрларидан кенг фойдаланган ҳолда рационал билимларнинг бутун бир тизимини ривожлантирганлиги учун ҳам кўплаб машҳур олимлар, файласуфлар ва илғор фикрли давлат арбобларини ўз таъсирига ола олган эди. Исмоилийлар фалсафий мактабларининг олдида қўйган мақсадларидан бири бу дин ва фалсафа орасидаги умумий қирраларни топиш эди.

Етук исломшунос олим Саййид Муҳаммад Хотамий ўша давр фалсафа фани аҳволи тўғрисида ўзининг “Ислом тафаккури тарихидан” китобида қуйидагича таъриф беради:

¹ Муҳаммад Лутфий Жумъа. Тарих фаласифати-л-ислам. – Қоҳира: Аъламу-л-кутуб, 1999.– Б.46

“Шу тарзда, фалсафа шариат ва тасаввуф орқасидан келди. Айтиш мумкинки, ислом оламида фалсафа тонги отганда, шариат ва тасаввуф соҳасида чошгоҳ эди. Бошқа жиҳатдан, халқ шариат ва тасаввуфга қараганда фалсафани унча қизиқиш билан қабул қилмасди. Бунинг сабаби шундаки, шариат диннинг ташқи қиёфасини ифодалаб келиб, оддий кишилар учун кўпроқ тушунарли ва қизиқарли эди ва одамлар унга риоя этишни диндорликни олий кўриниши деб ҳисоблар эдилар. Тасаввуф ҳақида ҳам шуни айтиш мумкин, чунки тасаввуф кўпроқ амалий жиҳатга эга бўлиб, тез қабул қилинар, фалсафага ўхшаб мураккаб мушоҳада ва муҳокамаларни талаб қилмасди. Бироқ қайд этиш керакки, шариат фалсафа ва тасаввуфга қараганда афзалликларга эга эди. Бу афзаллик шундан иборатки, ўша даврнинг диндор жамиятида давлатлар шариатга жуда ҳам муҳтож эдилар, чунки шариат ижтимоий тизимни белгилар ва шунга кўра сиёсий ҳокимият томонидан кўллаб-қувватланарди. Яъни очикроқ қилиб айтганда, шариат давлат учун мафкуравий асос, давлат шариат учун ҳомий эди.”²

Кўриниб турибдики, олим айтганидек, фақатгина шариат тан олинган ҳокимият паноҳида фалсафа ҳақида сўз юритиш ёки тарғиб қилиш бир мунча хатарли ва охири тазйиқ билан якун топар эди. Шундай ҳолатда, тарихчилар фикрича, келиб чиқиши исмоилийларга боғланадиган бир фалсафий яширин ташкилот пайдо бўлдики, уларнинг асосий мақсадларидан бири ваҳий ва ақлдаги уйғунликни топиш эди. Бу ташкилотнинг номи “Ихвон ас-Сафо” бўлиб (араб. - соф биродарлар), IX асрда Басрада пайдо бўлган диний-фалсафий мактаб ҳисобланар эди. Уларнинг карашларига юнон, форс, хинд файласуфларининг катта таъсири бўлган. Унинг вакиллари ўз номларини эълон қилмасдан 52 та рисола ёзиб таркатган. Уларнинг мақсади фалсафий, табиий-илмий билимларни ёйиш бўлган. “Рисолалар тўплами” X асрда Мовароуннахр ва Хуросонда кенг тарқалган. У чуқур фалсафий мазмунга эга бўлиб, омма учун эмас, зиёлиларга мўлжалланган.

Бу тўплам бизгача етиб келган ва 1995 й.да Эронда чоп этилган. 1150 й.да халифа Мустанжид рисолаларнинг барчасини ёндиришга буйруқ берган, лекин кўп нусхалари сакланиб қолган, форсий ва туркийга таржима қилинган.³

Рисолалар риёзиёт ва мантик, табиатшунослик ва рухшунослик ҳамда илоҳиёт ва шариатга бағишланган. Ихвон ас-Сафо вакиллари ўзи орзу қилган

² Саййид Муҳаммад Ҳотамий. Ислом тафаккури тарихидан. “Минҳож” -:Тошкент. 2003. –Б.56.

³ Муҳаммад Лутфий Жумъа. Тарих фаласифати-л-ислам. – кохира: Аъламу-л-кутуб, 1999.– Б.94

инсонни тарбиялаш тизимини ишлаб чиққанлар. Ихвон ас-Сафо рисоалари барча мусулмон мутафаккирлари ва тасаввуф ахлига катта таъсир кўрсатди. Улар XVI аср охирига келиб мустақил йўналиш сифатида йўқолиб кетган “рухнинг кўчиши”ни катъийян рад этадилар.

Ихвон ас-Сафо вакиллари, одатда, маълум масалалар билан йиғилишган. Бу йиғилишлар ҳар ойда уч марта бўлган.

Булар:

Биринчи ойнинг бошида-мантиқ ҳақида суҳбат

Иккинчи ойнинг ўртасида-астрономия ва астрология ҳақида суҳбат

Учинчи ойнинг охирида яъни 25-сидан охиригача метафизика ҳақида суҳбат⁴

Метафизика фалсафада ҳам таълимот, ҳам услуб маъносида ишлатилади. Аввало, унинг услуб ва таълимот сифатидаги жиҳатларини ажратиб олиш мақсадга мувофиқ. Маълумки, борлиқни фалсафий англаш жараёни билимнинг бошқа соҳаларида бўлгани каби ўзига хос билиш услубини тақазо этади ёки аксинча, фалсафий билим (таълимот) муайян фалсафий билиш услубининг амал қилиш воситасида шаклланади. Шу маънода ҳар қандай фалсафа ўзида услуб ва таълимотнинг узвий бирлигини мужассам этади. Услубнинг қандай билимга яроқлилиги таълимотнинг маънавий даражасини белгилайди ва аксинча, юксак даражадаги билимга эришмоқ учун шундай яроқли билимни киритиш воситаси, асбоби, яъни услуб (метод) керак.

Инсон камолоти уларнинг рисоаларидаги энг асосий мавзуси бўлиб, улар инсон камолотини ёш жиҳатдан 4 боскичга бўлишган.

Булар:

1. Ал-Аброр вал-Рухама - камида 15 ёшга тўлган бўлиши ва уларнинг бу боскичдаги кўзлаган мартабаси – “зоҳидлик ва раҳмлилик”.

2. Ал-Ахёр вал-фудало - камида 30 ёшга тўлган бўлиши ва уларнинг бу боскичдаги кўзлаган мартабаси – “яхши ва аъло”.

3. Ал-Фудало вал-киром - камида 40 ёшга тўлган бўлиши ва уларнинг бу боскичдаги кўзлаган мартабаси – “аъло ва пок”.

4. Ал-Мартабат ал-малакийя - камида 50 ёшга тўлган бўлиши ва уларнинг бу боскичдаги кўзлаган мартабаси - Исо, Суқрот ёки Мухаммад (с.а.в.) ва фаришталар даражаси. Бу энг сўнгги боскич бўлиб ундан юкори

⁴ Абу Хайян Таухиди. Диалог. Восток-Запад. Пер.Д.В.Фролова. –С.63.

даража йўқ. Чунки ундан юқори даража - Аллохдир ва бу даражага Аллохдан ўзгаси мутлако етиша олмайди⁵

52 та рисоаларни ўз ичига олган “Расоил ихвон ас-сафо” деб номланувчи ёзишмаларни 4 қисмга бўлиш мумкин. Булар:

1. Математикага оид рисоалар 14 та. Улар қуйидаги мавзуларда - арифметик амаллар, геометрия, астрономия, география, мусика, мантикни ўз ичига камраб олади.

2. Табиатшуносликка оид рисоалар 17 та. Улар қуйидаги мавзуларда - нарса ва шакл, туғлиш ва ўлиш, металлшунослик, метеорология, табиатнинг моҳияти, ўсимликлар ва хайвонлар турлари.

3. Психологияга оид рисоалар 10 та. Улар қуйидаги мавзуларда - рух ва ақл хақидаги билимлар, билиш ва билиш объекти, севгининг моҳияти, сабаб ва оқибатлар, тасвирлаш ва унинг объекти.

4. Теология(илоҳиёт)га оид рисоалар 11 та. Улар қуйидаги мавзуларда - диний қарашлар ва йўналиш(оқим)ларни фарқлаш, “Илохий адл”нинг табиати, сабаб ва оқибатлар, сиёсатнинг турлари ва сеҳр(магия)нинг моҳияти.⁶

Инсоннинг пайдо бўлиши босқичлари ҳақида Мухаммад Хамидуллоҳ “Расоил ихвон ас-Сафо”даги эволюциянинг босқичлари ҳақида шундай дейди: Бу китоб Аллох борлиқ, яъни материяни яратганлигини ва унга ривожланиш учун қувват берганлигини такидлайди. Албатта, материяда сув бўлган. Кейинги босқич минерал ҳаёт босқичи бўлиб, бу даврда турли тошлар шаклланди. Уларнинг энг юксак босқичи маржон шаклига келиш бўлди. Улардан турли шоҳлар чиқди. Минерал ҳаёт вегетация бўлди. Бу босқичнинг кулминацион нуқтаси дарахтларнинг ўсиши бўлди. Бу давр-“хурмо куни” дейилади. Унинг, яъни хурмонинг эркак ва урғочи жинси бўлиб, ундан тубан хайвонлар даври бошланди. Улардан маймун пайдо бўлди. Бу дарвинизм ғояси эмас, балки буни Ибн Маскавайх “Рисола ихвон ус-Сафо”да ёзган. Маймундан ёввойи одам даражасига кўтарилди. Ундан мумтоз одам даражасига, ундан авлиёю - анбиё даражасига эришди. Ундан юқори даража йўқки фақат Аллох бор. Хамма нарса Ундан бошланади ва Унга қайтади.” Инглизча таржиманинг 1812-йилдан бери борлигини ҳисобга олиндиган бўлса, Дарвин ўзининг

⁵ Закуев А. К. Философия ан-Назама. –Баку: Изд-во АН АзССР, 1961. – С. 44.

⁶ Мухаммад Лутфий Жумъа. Тарих фаласифати-л-ислам. – Қоҳира: Аъламу-л-кутуб, 1999. – Б.95.

эволюцион назариясини ишлаб чиқишда юкоридаги ғоялардан фойдаланган бўлиши мумкин.⁷

Абу Хайён ат-Тавхиди ўзининг “Китоб ал - Имта вал – Муонаса” асарида уларнинг бир неча машхур вакиллари санайди. Булар: Абу Сулаймон ал-Бустий, Али ибн Хорун ал-Занжаний, Мухаммад ал-Ханражури, Ал-Авфий, Зайд ибн Рифа, Абу Сулаймон ал-Мантикий.⁸

Лекин, ислом дунёсида мазкур икки маданият меросини умумлаштириш катта муаммо бўлиб қолаверди. Араб фанлари тарафдорлари бир неча бор “умумлаштирувчи қолип”ни излашда давом этдилар. Шулардан бири Абу Хайён Тавҳидийдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Абдураззоқ Муҳийиддин. Абу Хайён Тавҳидий.: Қоҳира. 1949
2. Фалсафа. Қисқача изоҳли луғат, Тошкент, “Шарқ”, 2004
3. Oliver Leaman. An introduction to medieval Islamic philosophy. Cambridge University Press, 1984.
4. Seyyed Hossein Nasr. The islamic intellectual tradition in Persia. Gurson Press, 1996.

ИНТЕРНЕТ САЙТЛАРИ:

1. <https://old.rusneb.ru>
2. <https://search.rsl.ru>
3. <http://www.dslib.net>
4. <https://books.google.co.uz>

⁷ Мухаммад Лутфий Жумъа. Тарих фаласифати-л-ислам. – Коҳира: Аъламу-л-кутуб, 1999.– Б.97.

⁸ Абу Хайян Таухиди. Диалог. Восток-Запад. Пер.Д.В.Фролова. – С. 16.

Boshlang'ich ta'limda ona tili darslarini innovatsion texnologiyalar asosida tashkil qilish masalasi

Qahhorova Abera Sharopovna

Buxoro davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

qaxxorovaabera@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kun pedagogikasidagi muhim ijtimoiy islohotlar hamda boshlang'ich sinf ona tili darslarini tashkil qilishda ta'lim texnologiyalarining o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: ta'lim, pedagogika, interfaol metod, innovatsiya, o'qituvchi, pedagogik texnologiya, 4K modeli va hokazo.

Аннотация: В данной статье описаны изменения в современной образовательной реформе, организации инновационных образовательных технологий на уроках родного языка в начальных классах, а также роль и значение образовательных технологий.

Ключевые слова: образование, педагогика, интерактивный метод, инновация, педагог, педагогическая технология, модель 4К.

Abstract: This article describes the changes in today's educational reform, the organization of innovative educational technologies in primary-grade native language classes, and the role and importance of educational technologies.

Key words: education, pedagogy, interactive method, innovation, teacher, pedagogical technology, 4K model

KIRISH: Mamlakatimizda so'nggi paytlarda amalga oshirib borilayotgan islohotlar jamiyatimiz taraqqiyotini va ta'lim tizimini takomillashtirish hamda mustaqil fikrlay oladigan, ham ma'nau boy shaxsni kamol topishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratish talab etilmoqda. Zero bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev "Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik" nomli asarida; "Agar katta avlodning bilimi va tajribasini, uzoqni ko'ra olish fazilatlarini yoshlarimizdagi g'ayrat-shijoat, mardlik va fidoiylik bilan birlashtira olsak ko'zlangan maqsadga albatta yetamiz", - degan fikrlarni aytib o'tadi.

Shu fikrlarni inobatga oladigan bo'lsak, mamlakatimizda ta'lim sohasida juda ko'p yangiliklar va imkoniyatlar yaratib berilmoqda. Yoshlarimizning o'z ustlarida ishlashlari, bilim olishlari, salohiyatlarini oshirishlari uchun barcha imkoniyat eshiklari ochilmoqda. Mamlakatimizda ta'lim jarayoni ko'p bosqichli yaxlit tizimga ega bo'lib, har bir bosqichda ta'lim oluvchining yoshi va albatta o'ziga xos

xususiyatini inobatga olish zarur. Bu o'z navbatida ta'limni izchil va tizimli uzviy amalga oshirishga bog'liq bo'lib hisoblanadi.

Aynan boshlang'ich sinflarni oladigan bo'lsak, bog'chadan maktab tizimiga o'tkazish jarayonida bir qancha muammolarga duch kelamiz. Bunda har bir bolaga alohida yondashuv talab etiladi. Darslarni ham aynan bolalarning qiziqishini inobatga olgan holda yondashish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi. Zamonaviy ta'limning maqsadi ham aynan shuni taqozo etadi. Bunda darsda o'quvchi faqat tinglovchi bo'lib qolmasligi kerak, yana bir muhim jihatlardan biri bola nutqini rivojlantirish, o'quvchi o'z fikrini qo'rqmasdan, cho'chimasdan erkin bayon eta olishi bugungi kun ta'limning asosiy vazifalardan biridir.

Adabiyotlar sharhi: Har bir darsda o'qituvchi o'zgacha yondashishi kerak. Chunki bola ilk maktabga kelgan davrda o'qish va yozishni bilmaydi, unga fanga qiziqish uyg'otish maqsadida ham darsni qiziqarli mazmunli tashkil qilish uchun darsni didaktik materiallarga boy, interaktiv, interfaol metodlar yordamida o'tish maqsadga muvofiq sanaladi.

XXI asr darsliklari ham o'tmish dars o'tish jarayonini yoqlamaydi. Zamonaviy darsliklar 4K modeliga asoslanadi. Bunda o'quvchining Komunikativ, kritik fikrlash, kollaboratsiya qobiliyati, kreativ fikrlashini rivojlantirishi kerak. O'quvchilarda yuqoridagi qobiliyatlarni rivojlantirishda asosan ona tili va o'qish savodxonligi darslari muhim o'rin tutadi.

Har bir darsda o'quvchi she'r, maqol hikoya, ertakning mohiyatini tushunib, asarni mustaqil tahlil qila olishi, har bir asarga kreativ yondashib fikrlashini inobatga olib o'quvchi yondoshmoq kerak

Bunda asosan maktab tizimidagi an'anaviy va ommaviy ko'rinishdagi ta'lim va tarbiya jarayonlari o'rniga, o'quvchilarning bilim va salohiyatini yuksaltirish maqsadida o'ziga xos jarayon bo'lib, innovatsion jarayonlar kirib kelmoqda. Shu o'rinda savol tug'iladi. "Innovatsion ta'lim nima?",

Innovatsion ta'lim deganda o'quv jarayoniga yangi foydali elementlar olib kirish tushuniladi. Shuning uchun ta'limda innovatsiya o'zgartirish bilan bevosita bog'liq. Bunda o'zgartirishlar ta'lim tizimining:

- a) Maqsadiga, mazmuniga, metod, texnologiyasiga, tashkil etish shakli va boshqaruv tizimiga;
- b) Pedagogik faoliyatdagi o'ziga xoslik va o'quv-bilish jarayonini tashkil etishga;
- c) Ta'lim jarayonlarini nazorat qilish va baholash tizimiga;
- d) O'quv–metodik ta'minotiga;

- e) Tarbiyaviy ishlar tizimiga;
- f) O'quv reja va o'quv dasturlariga;
- g) O'qituvchi va o'quvchi faoliyatiga bog'liq

Lekin yana bir jihatni inobatga olish zarurki, ilg'or pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar o'z-o'zidan ta'lim tizimiga kirib kelmaydi. Bu o'qituvchi faoliyati va uni yangilikka intilishi, motivatsiyasiga bog'liq jarayon. O'qituvchi faoliyatini o'zgartirmay turib, uning ma'suliyati va faolligini oshirmasdan turib, ta'lim tizimiga bir qadam oldinga siljib bo'lmaydi.

Natija: Innovatsion faoliyatni tuzilishini o'rganib chiqqan olimlardan biri V. Slastyonin uni quyidagi tuzilishga ega deb ko'rsatib o'tadi: Innovatsion faoliyatning tuzilishi ijodiy yondashuv, ijodiy faollik, yangilikni kiritishga texnologik va metodologik tayyorgarlik, yangicha fikrlash, muomala madaniyati zarurdir. Innovatsion faoliyatning darajalari reproduktiv, evristik, kreativ bo'lishi mumkin.

Innovatsion faoliyat davrida yangiliklar, yangilanishlar, o'zgartirishlar, innovatsiyalar tom ma'noda ta'lim tizimiga kirib keladi va u to'rt bosqichda amalga oshiriladi.

1. Muammoni tahlil asosida aniqlash.
2. Mo'ljallanayotgan ta'lim tizimini loyihalash
3. O'zgarishlar va yangiliklarni rejalashtirish
4. O'zgarishlarni amalga oshirish.

Innovatsion faoliyatga tayyorlashdan bosh maqsad- o'qituvchilarni yangilikka intiluvchanligini, yangilikni mustaqil izlash, yaratish va qo'llash ko'nikma va malakasini shakllantirish, ilg'or pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlardan foydalanib, dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarni o'tkazish mahoratini takomillashtirishdan iborat.

Innovatsion faoliyat esa- bu ilmiy izlanishlar, ishlanmalar yaratish, tajriba sinov ishlarini olib borish yoki boshqa fan texnika yutuqlaridan foydalangan holda yangi texnologik jarayon yoki yangi takomillashtirilgan sharoitda yangi mahsulot yaratish bilan yakunlanadi. Innovatsion faoliyatning asl mazmuni amalda yangi texnologiyani shakllanishi bo'lib, uning natijasi innovatsiya sifatida yuzaga kelgan ixtironi loyihaga, loyihani texnologiyaga aylantirishga yo'naltirilgan faoliyatdir.

Ta'limning noan'anaviy shakllari va innovatsion metodlardan o'z o'rnida unumli foydalanishning afzalligi shundaki, unda o'quvchilarning ijodiy faolligi, izlanuvchanligi, mustaqil ishlay olish kabi xislatlari shakllanadi.

Innovatsion usullarni o'quv jarayoniga joriy etishda quyidagi yo'riq-normalarga rioya etish lozim:

: innovatsion usullar haqida ma'lumotga ega bo'lish, ularning mazmun-mohiyatini to'liq tushunib yetish va o'quv jarayonida qo'llash;

: innovatsion usullarni har bir fan va undagi har bir mavzu xususiyatidan kelib chiqqan holda qo'llash;

: innovatsion usullardan o'quv jarayonida foydalanishda ta'limning didaktik tamoyillari uzviyligiga erishish

: innovatsion usullarni o'quv jarayoniga joriy etishda ta'lim oluvchilarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish.

Xulosa va tavsiyalar. O'qitish metodlari o'z mohiyati va mazmuniga ko'ra ma'lum pedagogik nazariyaga asoslangan bo'ladi. Ularning samaradorligi to'g'risida fikr yuritilganda o'qitish jarayonini izga soladigan va uni maqsadli yo'naltira oldigan, o'qituvchi va o'quvchilarning hamkorlikdagi faoliyatini ta'minlash asosida jamiyat tomonidan maktab oldiga qo'yilayotgan maqsadga nechog'lik erishilayotganini ko'zda tutish kerak.

Agar har bir metod belgilangan u yoki bu maqsadga yechishda o'z o'rnida ishlatilsa, shubhasiz faoldir. Zero, pedagogik texnologiyalar ham darsda o'quvchilar faolligining yuqori darajasini ta'minlash asosida oldindan belgilangan maqsadga erishishga qaratiladi. Dars jarayonida innovatsion texnologik vositalardan foydalanish o'quvchilarning darsga jalb qilinishi va mavzuni tez va oson o'rganilishi oson bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M "Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik" Toshkent.O'zbekiston nashriyoti. . 2023-yil.412 bet
2. Xaitov X.A. "Boshlang'ich sinfda ona tili va o'qish savodxonligini o'qitishda innovatsion texnologiyalar. Buxoro. Durdona nashriyoti 2024-yil 214 bet (4-6 betlar)
3. Xaitov X.A. Zamonaviy o'zbek adabiyoti badiiy taraqqiyotida xalq kulgisining o'rni. Monografiya. Buxoro. Durdona nashriyoti 2024-yil 267 bet
4. Muxtorqulova R. Z. Abdurazoqov F. A " Badiiy asar tahlilida pedagogic texnologiyalardan foydalanish". International Journal of Resently scientific Researcher's Theory" jurnali 2021 yil 91 b
5. Ruzaliyeva Z. Z. Raximova X.R. Badiiy asarlar matni ustida ishlashda pedagogic texnologiyalardan foydalanish yo'llari. "Научный импульс" международный научный журнал №5 (1000) часть 1 2023 г. 903 с

**STUDY ON THE COMMUNICATIVE COMPETENCIES OF
STUDENTS LEARNING KOREAN AS A SECOND FOREIGN
LANGUAGE (based on the curriculum of Korean as a foreign language)**

Saidova Mokhinur Murodovna

Basic doctoral student of
Bukhara state university

Abstract. This article examines the communicative competencies of students learning Korean as a second foreign language, adopted by the Ministry of Education of Republic of Korea. In the curriculum, communication skills (oral production) are included in the category of production activities, which at the same time has a subcategory of writing production. The article examines in detail all subcategories of production category and gives them a definition.

Key words: competency, oral production, written production, the curriculum, Korean as second foreign language, language activities.

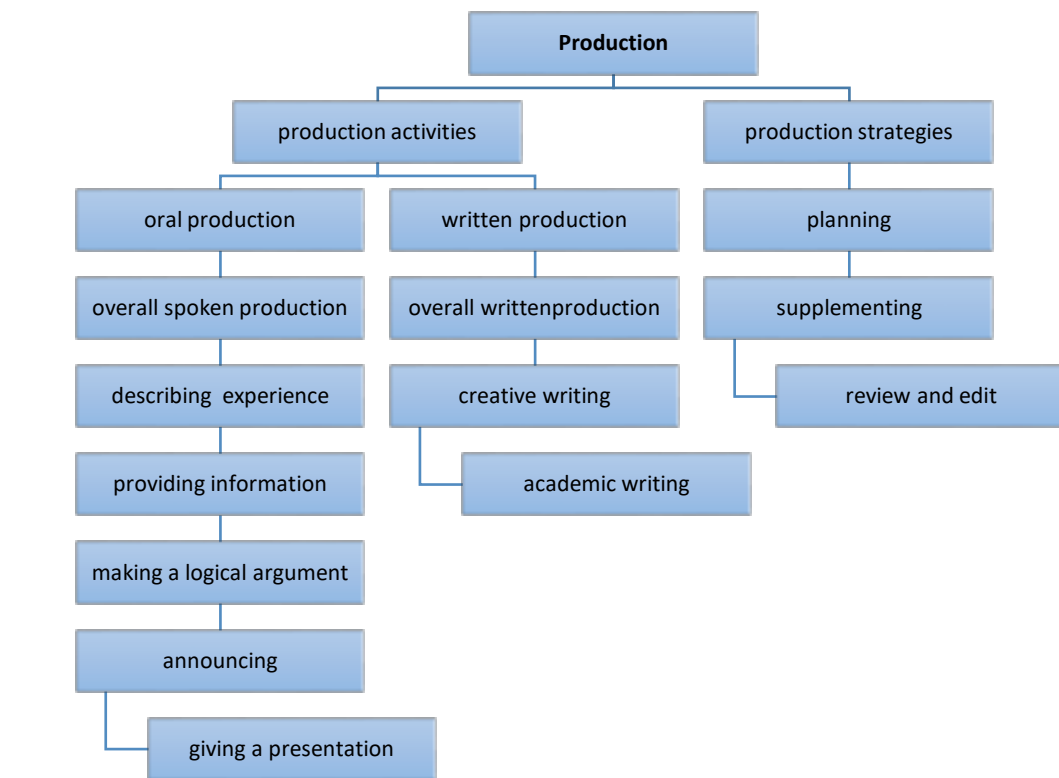
This article examines the communicative (oral) competencies of students learning Korean as a second foreign language, adopted by the Ministry of Education of Republic of Korea. In the curriculum, communication skills (oral production) are included in the category of production activities, which at the same time has a subcategory of writing production. The article examines in detail all subcategories of production category and gives them a definition.

Generally, the content system of language activities was organized into two categories, communicative language activities and communicative language strategies, as upper categories. Among these, four categories, including *reception, production, mediation, and interaction*, were set and organized as subcategories of communicative language activities. This article examines the production category, which combines speaking and writing.

Production is a category that has replaced the traditional term *expression*. The production category described details with a focus on the process of creating and outputting language to convey opinions, intentions, and emotions to the other party. Production skills are acquired through learning and experience, and production strategies are used to refine production. In production activities, fluency and

accuracy of production are emphasized, especially fixed formality must be maintained when producing in formal situations or specific genres.

Based on the curriculum of Korean as a foreign language adopted by the Ministry of Education of Republic of Korea [1, 25] in 2021, the production category is divided into production activities and production strategies as shown in [Figure 1], and the entire production category is composed of a total of 12 sub-areas as follows.

Source: Council of Europe (2020, p.61, reconstructed)

[Figure 1] Structure of production categories

The production category presented competency statements that specifically considered three aspects: topic, discourse type, and background knowledge. Since the Uzbek education system for a second foreign language considers the basic level that need to be mastered, this article will also consider all the competencies of students at levels A1 and A2.

Overall spoken production	
A2+	Same as A2
A2	Can talk about very close people or about daily life. (e.g. classmates, weekend family trips, school life, academic-related areas, etc.) Can speak in simple phrases and sentences.
A1	Can talk about very close people and familiar places. Can only speak with a few simple phrases and expressions. (Example: Greeting expressions such as ‘Hello?’ ‘Thank you.’) Can speak key vocabulary related to school subjects. (e.g. math, history/geography, science vocabulary)
Pre A1	Can tell basic information about him/herself. (e.g. name, address, family, nationality) Able to speak only with basic vocabulary, a few simple phrases, and typical expressions. (Example: ‘Hello?’, ‘Goodbye.’, ‘Hi.’, ‘Bye.’, ‘I’m sorry.’, etc.)

In the spoken language production category, an explanation of the overall spoken production category was provided so that one can understand the overall performance and production ability encompassing all subcategories. In this curriculum, oral production is roughly divided into sustained monologues, public announcements, and addressing audiences. Sustained monologues include describing experiences, giving information, logical argument (putting a case).

Now we will consider the competencies of students for each subcategory.

	Describing experience
A2+	<ul style="list-style-type: none">· Can briefly explain things and habits experienced in daily life or school life. (e.g. parties with friends, life outside of school, classroom situations)· Can talk about one’s plans.· Can explain special days. (e.g. how to celebrate Christmas)· Can explain school life. (e.g. school routine, school events, school rules)

	<ul style="list-style-type: none"> · Subject contents can be explained using subject-related terms. (e.g. math problems, science experiments) by referring to the textbook. · Can explain simple scientific experiment procedures. · Can briefly summarize the contents of a poem or story and express one's impressions of it.
A2	<ul style="list-style-type: none"> · Can explain one's educational background, occupation, and living conditions. (Example: educational background, means of transportation used to go to school from home) · Can describe family and friends. (e.g. parent's occupation, friend's appearance) · Can talk about what he/she did or did on weekends or holidays. · Can talk about what one's good at and what you are not good at in school. (Example: Sports one's good at, sports one's not good at)
A1	<ul style="list-style-type: none"> · Can tell basic information about him/herself. (e.g. name, hometown, school attended, work done) After preparing in advance, can talk about things related to his/her daily life. (e.g. likes and dislikes, things he/her often do with friends, family members) · Can express feelings using simple vocabulary along with gestures. (Example: '(Make a circle sign by putting thumb and index finger together) Okay, I understand.')
Pre A1	<ul style="list-style-type: none"> · After preparing in advance, can tell basic information about himself using typical expressions. (Example: Name ('저는○○예요./○이예요.'), age, country, address, phone number) · Can express your feelings using simple vocabulary along with gestures.

Describing experiences is the ability to tell stories or explain things, and it refers to the ability to describe oneself or familiar people, or to describe experiences and feelings about daily life and school life

In addition, since the curriculum of Korean as a foreign language adopted by the Ministry of Education of Republic of Korea views learners as social agents, the situations in which spoken language production takes place are concrete real-life

situations, that is, conversation situations where one speaks directly to the other party (e.g., providing information) and announcement or presentation situations where one speaks to a large number of people (e.g. : Presentation).

	Providing information	Giving a presentation
A2+	Same as A2	If prepare in advance, he or she can present on topics related to daily life. (e.g. opinions, plans, actions and reasons for doing so) After the presentation, he or she can answer questions from the audience.
A2	Can use vocabulary related to sequential expressions (e.g., turn right, just before, first, next) to describe how to get to a specific place.	If prepare in advance, he or she can present on a familiar topic. (e.g. country, athletic team) After the presentation, he or she may repeat explanations at the audience's request or provide standardized answers to audience questions.
A1	After preparing in advance, can briefly describe specific objects or pictures using basic vocabulary, phrases, and typical expressions. Can present basic information related to school classes. (e.g. classroom size, number of girls/boys, favorite subject)	If prepare in advance, he or she can read short sentences. (e.g. school introduction, short presentation assignment, etc.)
Pre A1	No ability statement	No ability statement

In this curriculum, considering elementary and middle school learners, in addition to the seven grades of Pre-A1, A1, A2, B1, B2, C1, and C2 set in the Common European Reference Standard (2020), the plus grade of A2+ , B1+, and B2+ are additionally set, but in the calculation category, the plus grade ability description may or may not be the same as A2, B1, or B2.

As can be seen from the following, the ability descriptions of A2 and A2+ are the same in making announcements (<oral production<production activities).

	Making a logical argument	Announcing
A2+	Can reveal one's preferences (likes, dislikes) and compare and present the reasons.	Same as A2
A2	If the listener waits, he or she can present his or her opinion.	After preparing in advance, can announce information about his/her daily life and school life briefly and simply so that the other person can understand. (e.g. class times, classroom location, etc.)
A1	No ability statement	No ability statement
Pre A1	No ability statement	No ability statement

Next, the written language production categories are explained as follows.

First, in the written production category, an explanation of the overall written production category was provided so that the overall written production ability encompassing all subcategories could be known. In this curriculum, written language production is divided into creative writing and academic writing (written reports and essays).

Creative writing is the ability to write various types of texts using personal and creative expression, more specifically about school classes, school life (school activities, relationships with friends), and cultural events (plays, movies, concerts).

It refers to the ability to write or express a critical review of a literary work in a detailed, structured text. For each level of creative writing skills, competency statements were used based on the complexity of discourse ranging from words to phrases, clauses, sentences, and texts. Because adolescent learners have relatively more difficulties with written language production activities than with oral language production activities, only grades from A1 to C1 were described.

REFERENCES

1. The curriculum of Korean as a foreign language (해외 초,중등학교 한국어교육과정)Ministry of Education of Republic of Korea, 2021
2. 김선정·이동은·공동관·민경모(2010). 해외 초·중등학교 한국어 표준교육과정 개발 연구. 교육과학기술부.
3. 김호정·강남욱·신필여(2021). 해외 초,중등학교 한국어 교육을 위한 외국어로서의 한국어 교육과정 현황 분석 및 개발 연구, 서울: 교육부 재외 교육지원센터·서울대학교 교육종합연구원.
4. Council of Europe(2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment–Companion volume. Council of Europe Publishing, Strasbourg. Available at <https://www.coe.int/lang-cefr>.
5. Saidova M.M., Comparative study on Uzbek second foreign languages curriculum and the curriculum of korean as a foreign language of South Korea. Interpretation and researches. Volume 2 issue 14 (36) | ISSN: 2181-4163, 63-72b
6. Saidova M.M., Koreys tilining jahon va O'zbekistonda ikkinchi xorijiy til sifatida ommalashuvi tendensiyalari. Journal of science-innovative research in uzbekistan” jurnali volume 2, issue 7, 2024 | ISSN 2992-8869, 181-187 b
7. Saidova M.M. Integrativ yondashuv asosida o'quvchilarga ikkinchi xorijiy tilni o'qitishda Koreya ta'lim dasturidan foydalanishning ahamiyati. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar, 2024
8. Saidova M. Integrativ yondashuv asosida koreys tilini o'qitish metodikasini takomillashtirishning pedagogik shart-sharoitlari. Talqin va tadqiqotlar, № 13(50), 2024

9. Saidova M. Важность обучения второму иностранному языку и современным профессиям, World of Scientific news in Science Journal, Vol2 Issue 6, 2024.

10. Saidova M. Ikkinchi xorijiy tilni o'qitishda ikki mamlakat madaniyatini o'rgatish prinsipining amaldagi tadbiri (koreys tili dasrligi misolida). Zamonaviy fan va ta'lim yangiliklari xalqaro ilmiy jurnal, Vol 2 Issue 6, 2024.

Masofaviy va gibril ta'lim sharoitida ta'lim jarayonini boshqarishda sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlilining ta'siri

Shomurodov Sherah Shuhratovich

Annotatsiya

Gibril ta'lim - an'anaviy sinfdagi o'qitish va masofaviy ta'limni birlashtiruvchi o'qitish usuli bo'lib, so'nggi yillarda ta'lim tizimida keng tarqaldi. Bu yangi ta'lim shakli samaradorligini oshirishda sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili muhim rol o'ynamoqda. Global Internet tizimining rivojlanishi jahon ta'lim tizimida evolyutsion takomillashtirishning yangi istiqbollarini ochib berdi. Bugungi kunda an'anaviy ta'lim uslublari Internet, elektron-kompyuter setlari va telekommunikatsiya muhitiga asoslangan yangi o'qitish uslublari bilan to'ldirilmoqda. Internet texnologiyaga asoslangan teleo'qitish va masofaviy ta'lim bir qator yangi funksiyalarni bajarish bilan bir qatorda, o'zaro taqsimlangan hamkorlik prinsipi, integratsiya, xalqaro enternet tarmog'iga kirish kabi aniq prinsiplarni amalda qo'llashni talab etadi.

Kalit so'zlar.

Gibril, sun'iy intellekt, virtual, chatbot, telekommunikatsiya, integratsiya, hamkorlik prinsipi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, tarmoq, masofaviy ta'lim, ma'sofaviy o'qitish, e-Learning.

Hozirgi davr insondan umrbod ta'lim olishni, ya'ni o'z hayotiy faoliyati davomida muntazam kasbiy bilim va ko'nikmalarini oshirib borishni taqoza etmoqdaki, albatta bu elektron-kompyuter tarmoqni rivojlantirish hamda enternet texnologiyalar asosida amalga oshiriladi.

Sun'iy intellekt yordamida o'quvchilarning individual ehtiyojlari va qobiliyatlariga moslashtirilgan o'qitish tizimlarini yaratish mumkin. Adaptiv ta'lim platformalari o'quvchining bilim darajasini tahlil qilib, unga mos materiallarni taklif etadi. Bu gibril ta'limda sinfdagi va onlayn darslarni birlashtirib, har bir o'quvchining muvaffaqiyatini oshirishga yordam beradi.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimida masofaviy ta'limni tashkil etishning ahamiyati va zaruriyati

Respublikamizda iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda olib borilayotgan izchil siyosat natijasidagi rivojlanish ta'lim tizimida ham o'qitishning yangi shakllarni

joriy etishni taqoza etmoqda. Shu sababli, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida ta'lim tizimini yuqori sifat darajasida tashkil etish hozirgi kunning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, har bir mamlakatning dunyodagi iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy mavqeini, uning iqtisodiy o'sishda asosiy omili bo'lib borayotgan intellektual boyligi ta'minlamoqda. Bu borada mustaqillik yillarida mamlakatimizda qator tadbirlar amalga oshirildi, jumladan aholining intellektual salohiyati ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning asosiy omillaridan ekanligi hisobga olgan holda "Ta'lim to'g'risidagi qonun" va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" qabul qilindi.

Jamiyat rivojining yangi shart-sharoitlari axborotlashgan jamiyat talablariga javob beruvchi zamonaviy o'qitish texnologiyalaridan foydalanib mutaxassislar tayyorlashni vazifa qilib qo'yimoqda. Axborot texnologiyalarini hayotimizning turli jabhalariga keng va jadal kirib borishi axborotlashgan jamiyatni shakllantirishga zamin yaratmoqda. "Elektron ta'lim", "Elektron hukumat", "Elektron boshqaruv", "Masofaviy ta'lim", "Ochiq ta'lim", "Axborotlashgan iqtisodiyot" kabi tushunchalar hayotimizga keng kirib keldi. Axborotlashgan jamiyatning tashkiliy-texnologik asosini global informatsion tarmoq -Internet tashkil etadi. Ana shunday texnologiyalardan biri masofaviy o'qitish texnologiyasidir. Hozirgi kunda turli sohalarida masofali o'qitishga turlicha munosabat kuzatilmoqda. Masalan, u bugungi kunda korporativ sohada an'anaviy treninglarni almashtirishda va ta'lim sohasida alohida kurslarni o'rganishda eng ko'p foydalanilmoqda. Bundan tashqari, o'qitishning bu shakli kundan kunga moliyaviy va axborot texnologiyalari sohalarida, davlat xodimlarini qayta o'qitishda, tibbiyotda, notijorat sohada, sanoatda, savdo-sotiq va boshqa sohalarida mustahkam o'rin egallamoqda.

Sun'iy intellektga asoslangan avtomatik baholash tizimlari test va imtihonlarni tezkor va aniq baholash imkonini beradi. Bu tizimlar o'quvchilarning natijalarini tahlil qilib, ularga o'z xatolarini tushuntirib beradi. Bu nafaqat o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlashga, balki o'qituvchilarning yukini kamaytirishga ham yordam beradi.

COVID-19 pandemiyasining butun dunyo bo'ylab tarqalishi va keskin karantin choralari tadbiriq etilishi barcha davlatlarda ta'lim tizimida masofaviy o'qitishni yo'lga qo'yilishini talab etdi. Shu jumladan, O'zbekistonda ham ta'lim tizimining barcha sohalarida masofaviy o'qitish yo'lga qo'yildi. Karantin davrida o'rta ta'lim uchun televideniye orqali maxsus dasturlar asosida o'quv mashg'ulotlar tashkil etildi, oliy ta'limda esa Moodle, Zoom dasturiy tizimlari hamda konferensiya-aloqa orqali mashg'ulotlar hamda talabalar bilimi nazorati o'rnatildi. Oliy ta'limda

masofaviy o'qitishning pandemiya sababli tezkor kutilmaganda tashkil etilishi talabalarning hamda ko'pchilik professor-o'qituvchilarning masofaviy o'qishga tayyor emasligini ko'rsatdi. Ayniqsa, yoshi 60 dan o'tgan professor-o'qituvchilarning Moodle va Zoom dasturlarini tezkor o'rganib olishlari qiyin kechdi.

Masofaviy o'qitishda talabalar o'quv jarayonining eng faol ishtirokchisiga aylanadi va bunda Internet resurslar muhim rol o'ynaydi. Talabalar masofaviy o'qitish tizimida o'quv maqsadini aniq tushunib, anglab yetishlari zarur hamda har bir mavzu bo'yicha muammoning mazmunini tushunishlari va uning yechimiga mustaqil ilmiy-ijodiy yondoshishlari talab etiladi. Shuningdek, bunday o'qish tizimida talabaning o'quv qobiliyatiga ham talab o'zgaradi, talaba faqat aniq mavzuni, ya'ni o'qituvchi mashg'ulot vaqtida o'tgan materiallarnigina o'qishi, yozishi yoki amaliy hisoblashlarni amalga oshirishlari emas, balki enternet global tarmog'idagi millionlab o'quv resurslaridan zarurlarini ajrata bilishi, yig'ishi hamda ijodiy yondoshib o'zlashtirishi kerak bo'ladi.

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, masofaviy o'qitish boshqa tizim, masofaviy ta'lim boshqa tizim. Masofaviy ta'lim hozirgi vaqtda respublikamizda mavjud kunduzgi, sirtqi va kechki ta'lim shakllari bilan teng huquqda diplomi tan olinishi zarur bo'lgan ta'lim shaklidir.

O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi ta'lim to'g'risidagi qonunining 2020 yil 23 sentabrda tasdiqlanagn) 16 moddasida "Masofaviy ta'lim o'quv rejaları va o'quv dasturlariga muvofiq ta'lim oluvchilar tomonidan zarur bilim, malaka va ko'nikmalarni axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan hamda Internet jahon axborot tarmog'idan foydalangan holda masofadan turib olishga qaratilgan. Masofaviy ta'limni tashkil etish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi" –deb ko'rsatib o'tilgan.

Masofaviy ta'limda professor-o'qituvchilarning ham vazifalari biroz o'zgaradi, ulardan axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini yanada kuchliroq o'zlashtirishlari, fan bo'yicha elektron resurslarni audio va video ma'ruzalar, multimedia slaydlar, mavzuga oid kinofilmlar va sun'iy intellekt asosidagi nazorat topshiriqlari bilan boyitishlari hamda har bir professor fan bo'yicha o'zining shaxsiy veb saytiga ega bo'lishi talab etiladi.

Ta'kidlash joizki, hozirgi kunda respublikamizning birorta oliygohi aynan masofaviy ta'lim yoki masofaviy o'qitishga moslashgan pedagog kadrlar tayyorlashga tizimli tarzda yondashgani yo'q.

Ayrim xorijiy mamlakatlarda masofaviy o'qitish tizimi uchun pedagog kadrlar tayyorlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Masalan, "E-learning" va "On-line teaching" mutaxassisligi bo'yicha magistrlar tayyorlash dasturi oxirgi yillarda yo'lga qo'yilgan.

Tabiiy ravishda savol tug'iladi. Xo'sh, masofaviy ta'lim o'qituvchisi kim?

Birinchi galda, masofaviy ta'lim o'qituvchisi masofaviy texnologiyalarni qo'llash orqali ta'lim beruvchi o'qituvchidir. U masofaviy o'qitish texnologiyalari – Internet-texnologiya va Keys-texnologiyadan boshlab, barcha TV va radio eshittirish texnologiyalarida ham ish yuritishni biladigan o'qituvchidir.

➤ Masofaviy ta'lim o'qituvchining pedagog sifatida shakllanishida muhim omil bo'ladi va uning imkoniyatlarini amalga oshiradi. Mutaxassis uyda turib ishning asosiy qismini bajaradi, talaba va kasbdoshlar bilan zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalari orqali bog'lanadi. Bu usul telekompyuterning ayni vaqtda rivojlangan davlatlar ta'lim tizimida ommalashgan usuli hisoblanadi va quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- ta'lim oluvchilarning turli guruhlari bilan ishlash imkonini beradi;
- maqbul ishlash rejimini tanlash mumkin bo'ladi vaqt, shartlar va texnik vositalarni ishlatish bo'yicha);
- ta'lim oluvchilar doirasini kengaytirish imkoniyati yaratiladi;
- ilmiy va pedagogik faoliyatni birgalikda olib borishga sharoit tug'iladi.

Masofaviy ta'limni tashkil etishda birinchi galda uning quyidagi asosiy bazalarini yaratish talab etiladi: huquqiy, meyoriy, o'quv-uslubiy, moddiy-texnik va kadrlar ta'minoti. Respublikamizda masofaviy ta'limni tashkil etish borasida izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Masofaviy ta'limning huquqiy va meyoriy asoslarini yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qator qarorlari, jumladan "Axborotlashtirish to'g'risida"gi qonun, Respublikamiz Prezidentining "Kompyuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish to'g'risida"gi Farmoni, VMning "Kompyuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori qabul qilingan.

Masofaviy ta'limning moddiy-texnik bazasini rivojlantirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi oliy o'quv yurtlari moddiy-texnik bazasini yanada mustahkamlash to'g'risida 2011-2016 yillarga mo'ljallangan davlat dasturi qabul qilinib, dastur asosida amaliy ishlar olib borildi.

Masofaviy ta'limni tashkil etishdagi asosiy vazifalardan biri uning o'quv-uslubiy bazasini yaratishdan iboratdir. Chunki masofaviy ta'lim o'quvchisi asosan elektron adabiyotlar, virtual laboratoriyalar asosida mustaqil ishlaydi. Buning uchun mazkur o'quv yurtining o'quv-uslubiy bazasi yetarli darajada elektron resurslar bilan ta'minlangan bo'lishi shart.

Adabiyotlar

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida" gi Qonuni. //Toshkent sh.,2020 yil 23 sentabr, O'RQ-637-son.

2.O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida. Toshkent sh., 2019 yil 8 oktabr, PF-5847-son

3. Abdukadirov A.A., Pardayev A. X. Masofali o'qitish nazariyasi va amaliyoti. Monografiya /red. M. Sodikova. - T.: O'zbekiston Respublikasi fanlar Akademiyasi " FAN " nashriyoti, 2009. - 145 b.

4. Raximov O.D., Chorshanbiyev Z.E., Raximov A.X. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida masofaviy ta'limni tashkil etish. Monografiya. // Qarshi, "Intellect" nashriyoti, 2021. -112b.

5.Андреев А. А. Введение в дистанционное обучение. Учебно-методическое пособие. — М.: ВУ, 1997 г.

6.Зайченко Т.П. Основы дистанционного обучения: Теоретико-практический базис: Учебное пособие. - СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2004. - 167 с.

7.Иванченко Д.А. Системный анализ дистанционного обучения: Монография. — М.: Изд-во "Союз", 2005. — 192 с.

8. Parpiyev A., Maraximov A., Hamdamov R., Begimkulov U., Bekmuradov M., Tayloqov N. Elektron universitet. Masofaviy ta'lim texnologiyalari O'zME davlat ilmiy nashriyoti. -T.: 2008, 196 b.

ODAM SAVDOSI QURBONI BO‘LGAN INSONLARNING PSIXOLOGIK O‘ZIGA HOSLIGI

**Urganch shahri bo‘yicha IIO FMB 3-sonli IIB boshlig‘i mayor
Raximov Muxammad Baxtiyarovich**

Annotatsiya: Ushbu maqolada odam savdosi qurboni bo‘lgan insonlarning o‘ziga hos psixologik jihatlarining ilmiy nazariy hamda amaliy tavsifi keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: Odam savdosi, deviant, xavfli xulq-atvor, avanturizmga moyillik, travma, yolg‘izlik, psixologik jarohat.

Аннотация: В этой статье приводится как научное теоретическое, так и практическое описание конкретных психологических аспектов людей, ставших жертвами торговли людьми.

Ключевые слова: Торговля людьми, девиантное, рискованное поведение, склонность к авантюризму, травма, одиночество, психологическая травма.

Annatation: This article provides both a scientific theoretical and a practical description of the specific psychological aspects of people who have become victims of human trafficking.

Keywords: Human trafficking, deviant, risky behavior, adventurism, trauma, loneliness, psychological trauma.

Ma'lumki, inson xuquqlari va manfaatlarini ta'minlashning birinchi va ustuvor vazifalaridan biri bu inson hayotini aziz deb bilmoq va jamiyat a'zolarini bunday xurujlardan himoya qilmoq zarur. Mazkur vazifa bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri bulib qolmoqda. Inson xuquqlari umumjahon deklaratsiyasida belgilanganidek, hech kim qullikda yoki erksiz holatda saqlanishi mumkin emas, qullik va qul savdosining barcha ko'rinishlari taqiqlanadi. Ana shunday qul savdosining zamonaviy ko'rinishlari bugungi kunda biroz o'zgargan shakllarda namoyon bo'lmokda. Ayniksa mazkur jinoyat boshka jinoyatlarning yanada keng yoyilishi uchun sharoit yaratib berish bilan birgalikda, odam savdosi jinoyatlari oqibatida ayrim jinoiy uyushmalar misli kuirilmagan darajada boylik orttirmoqdalar.

Bunugngi kunda hayotda sodir bo'layotgan turli jarayonlar inson psixikasiga tasir qilmasdan qolmaydi. Ayniqsa ohirgi yillarda odam savdosi jinoyatchiligidan jabr ko'rgan insonlarning ruhiyatida o'ziga hos tarzda o'zgarishi bir qancha ma'lumotlarda dalillanadi.

“Odam savdosi – insonni oldi-sotdining ob'yekti sifatida foydalanish va ekspluatatsiya qilish ko'rinishidagi global jinoyat. Jinsi, yoshi va kelib chiqishidan qat'iy nazar har qanday shaxs ushbu hudud va chegara bilmas jinoyat qurboniga aylanishi mumkin, Odam savdosiga qarshi dunyo miqyosida kurash olib borish 2005 yildan buyon AQSh hukumati AQSh Xalqaro taraqqiyot agentligi (USAID)

orqali O‘zbekistonda odam savdosi to‘g‘risidagi xabardorlik darajasini oshirish va undan jabrlanganlarga yordam ko‘rsatish uchun 9.6 million dollardan ziyod miqdorda mablag‘ ajratdi”. O‘zbekiston va xorijiy davlatlarda odam savdosidan jabrlangan shaxslarni aniqlash maqsadida, AQSh Xalqaro taraqqiyot agentligi (USAID) Odam savdosi va majburiy mehnatga qarshi kurashish milliy komissiyasi hamda mahalliy sheriklar, jumladan Komissiya a‘zosi bo‘lgan “Istiqlol Avlodi” nodavlat notijorat tashkiloti bilan hamkorlik qilib kelmoqda. Yaqinda esa AQSh Xalqaro taraqqiyot agentligi (USAID) ko‘magida Jizzax shahrida migrantlar uchun mo‘ljallangan axborot-resurs markazi ishga tushirildi. Markazda odam savdosidan jabrlangan shaxslarni aniqlashga yordam berish bilan bir qatorda, mehnat migrantlari va ularning oila a‘zolariga maslahat xizmatlari ko‘rsatiladi va foydali ma‘lumotlar taqdim etiladi. Odam savdosidan jabrlangan shaxslar aniqlangandan so‘ng AQSh Xalqaro taraqqiyot agentligi (USAID) ularni vataniga xavfsiz tarzda qaytarish va jamiyatga qayta integratsiyalashishda ko‘maklashadi. Mamlakatga qaytgan migrantlar, shu jumladan, odam savdosidan jabrlangan shaxslarga psixologik xizmatlar, huquqiy maslahatlar, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash va kasbiy ta‘lim olish imkoniyatlari taqdim etiladi. Rehabilitatsiya xizmatlaridan tashqari, AQSh Xalqaro taraqqiyot agentligi (USAID) odam savdosi jabrlanuvchisiga aylanib qolish xavfi ostida bo‘lgan guruhlariga kiruvchi shaxslarga ham yordam ko‘rsatadi. AQSh Xalqaro taraqqiyot agentligi (USAID) ning ‘Markaziy Osiyoda xavfsiz migratsiya’ loyihasi doirasida biz mehnat migrantlari va xavf ostidagi guruhlariga kiruvchi shaxslar orasida qonuniy ishga joylashish yo‘llari, shuningdek, xorijiy davlatlarda ularning huquq va majburiyatlari to‘g‘risidagi xabardorlik darajasini oshirish bilan bog‘liq ishlarni amalga oshirib kelmoqda[1].

Odamlarning qul bo‘lishining asosiy sababi - qashshoqlik. Ko‘pincha, asosiy ehtiyojlarni qondirish uchun mablag‘ etishmasligi, beqaror daromad, ish etishmasligi va oilani boqish imkoniyati yo‘qligi sababli, odam turli xil mehnat sharoitlariga, ba‘zan esa eng g‘ayriinsoniy sharoitlarga rozi bo‘lishga majbur bo‘ladi.

Bundan tashqari, xavf omillariga quyidagilar kiradi:

- ta‘limning etishmasligi (yoki past darajasi);
- deviant, xavfli xulq-atvor, avanturizmga moyillik;
- huquqiy savodxonlikning pastligi;
- oiladagi noqulay turmush sharoiti;
- oilaning yo‘qligi;
- aqliy va jismoniy anormalliklarning mavjudligi.

Zamonaviy jamiyatda noqonuniy migratsiya muammosi juda keskin. Ushbu turkum ko‘pincha qurbonlikka duchor bo‘ladi, chunki chet elda noqonuniy vaziyatga tushib qolgan odamlar odam savdosi bilan shug‘ullanadigan jinoiy jamoalarning ta‘siriga qarshi tura olmaydilar. Muhojirlarning hujjatlarini olib qo‘yishadi, bekorga, yegulik uchun ishlashga majburlanadi, kaltaklanadi, zo‘rlanadi, o‘ldiriladi.

Odam savdosining potentsial qurbonining ma'naviy-psixologik hususiyatlari va belgilariga quyidagilar kiradi.

- odam savdosi jabrdiydarining ruhiy tushkun turi, ya'ni o'zini saqlab qolish instinkti bostirilgan va bunday instinktdan butunlay mahrum bo'lgan shaxslar osonlik bilan zo'ravonlik va aldashga duchor bo'lishadi;

- jabrlanuvchining ochko'z turi. U odam savdosi bilan shug'ullanuvchilar uchun oson o'ljadir, chunki foyda olishga bo'lgan haddan tashqari ishtiyoq aqlga, hayotiy tajribaga va ichki ovozga soya soladi;

- yolg'izlik va "yurak ezilgan" qurbonlar, chunki yolg'izlik insonning aqliy qobiliyatining zaiflashishiga olib keladi, odam savdogarlar uchun oson o'ljaga aylanadi;

Odam savdosi qurbonlarining aksariyati bir yoki bir nechta travmatik hodisalarni boshdan kechirgan va ushbu hodisalarning oqibatlarini yengishga yordam beradigan psixologik usullardan foydalanish lozim. Ushbu reaksiyalarni tushunish uchun birinchi navbatda travma nima ekanligini tushunish kerak.

Travma nima? Travmaning mohiyati shundaki, u jabrlanuvchida moslashishning psixologik va biologik mexanizmlarini bildiradi. Bu tashqi tahdidni yengish uchun ichki va tashqi resurslar yetarli bo'lmaganda sodir bo'ladi.

Odam savdosi qurbonlari boshdan kechiradigan travmatik oqibatlar ko'pincha murakkab, ko'p va uzoq vaqt davomida sodir bo'lishi mumkin. Ko'pgina odam savdosi qurbonlari uchun zo'ravonlik yoki boshqa travmatik hodisalar odam savdosi jarayoni boshlanishidan ancha oldin boshlanishi mumkin. Odam savdosi bilan bog'liq jarohatlar bo'yicha tadqiqotlar o'tkazilgan, ammo ular kam. Hozirda Tadqiqot asosan jinsiy savdoga e'tibor qaratadi, lekin har doim ham qurbonlarning kelib chiqishini hisobga olmaydi. Bu bilan birga ushbu tadqiqotlar, ayniqsa, ko'rib chiqilsa, bir qator tavsiyalar va xulosalarni o'z ichiga olishi mumkin.

Ichki ishlari mutaxassisi sifatida quyidagicha fikrlash mumkin.

Odam savdosining ikki qurboni bir-biriga o'xshamaydi va odam savdosining ta'siri har bir insonga turlicha ta'sir qiladi. Muayyan odam qanday munosabatda bo'lishi yoki qanday munosabatda bo'lishi kerakligini oldindan aytib bo'lmaydi. Har bir insonni individual deb hisoblash va uning xususiyatlarini hisobga olish kerak.

Turli odamlar sizga boshqacha munosabatda bo'lishadi. Bu yerda boshqa shaxslarni odam savdosi qurboni bo'lishini kutmasligingiz kerak. Odamlar sizni qutqaruvchi sifatida ko'radi. Ba'zilar sizga shunday qarashlari mumkin, lekin ko'pchilik sizni istalmagan savollarni so'ragan odam sifatida ko'radi, bu esa allaqachon juda qiyin bo'lgan vaziyatni yanada og'irlashtirishi mumkin.

Agar jabrlanuvchi rolingiz yoki siz ishlayotgan tashkilot sababli dushmanlik yoki tajovuzkorlik bilan munosabatda bo'lsa, bu shaxsan sizga tegishli bo'lmisligi mumkin, Har bir jabrlanuvchi tergovga dushmanlik bilan munosabatda bo'lmaydi, lekin ko'pchilik buni qiladi. Yo'q buni o'z aybingiz yoki jabrlanuvchining aybi sifatida ko'rishingiz va dushmanlikning hech qanday ko'rinishini salbiy qabul

qilmasligingiz kerak. Agar siz o'zingizni shunday tutsangiz, jabrlanuvchi bilan kerakli tushunishga erisha olmasligingiz mumkin[2].

Agar siz javoblarni juda erta so'rashni va to'g'ridan-to'g'ri savollar berishni boshlasangiz, bu jabrlanuvchini begonalashtirishi mumkin. Agar siz jabrlanuvchining haqiqatiga ishonmasangiz, unga shubhali munosabatda bo'lsangiz, shubha bildirsangiz yoki ishonchsizlik alomatlarini ko'rsatsangiz, bu sizni kutilgan natijaga erishishingiz uchun yetarli bo'lmasligi mumkin.

Qanday bo'lmasin, bu yondashuvdan qoching. Muvozanatli, uslubiy va bag'rikenglik bilan yondashing. nima bo'lishidan qat'iy nazar, haqiqatni ochib tashlashga shoshilmang. Siz hech qachon odam savdosi qurbonlari kabi uzoq muddatli zo'ravonlikni boshdan kechirgan odamlarni uchratmagan bo'lishingiz mumkin. Muloqot jarayonida jabrlanuvchining berayotgan ko'rsatmalariga bog'liq bo'lgan savollarni bergan holda undan o'zingiz istayotgan javobni olish uchun jabrlanuvchining ruxiy holatini o'rganib unga bosim bermaslik lozim. Agarda jabrlanuvchiga tergovga qadar tekshiruv, dastlabki tergov, sud jarayonlarida yo'naltiruvchi savollar berilsa, ayblanuvchiga nisbatan beradigan ko'rsatmalari o'zgarib ketishi mumkin. Shuningdek jabrlanuvchining temperamentini aniqlagandan keyin u bilan muloqatga kirishganda kerakli bo'lgan savollarga javob olish osonroq bo'ladi.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki jabrlanuvchi bilan suhbatda IIB hodimi agressiv kayfiyatdaligini jabrlanuvchiga bildirib qo'ymasligi u bilan suhbatda hushmomila bo'lsagina o'zi uchun tezkor qiziqish uyg'otuvchi ma'lumotlarni olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa kelgusida jabrlanuvchining IIB hodimlariga nisbatan bo'lgan ishonchini ortishiga va jabrlanuvchi sifatida olgan psixologik jarohatlarini yo'qolishiga olib keladi.

Odam savdosidan jabrlangan shaxslarni psixologiyasidagi o'zgarishlarni normal hayotga qaytarish maqsadida tergovga qadar tekshiruv, dastlabki tergov, sud tergov jarayonlarida va undan keyin uni normal hayotga moslashtirish maqsadida tibbiyot birlashmalari, shahar-tuman hokimligida mavjud bo'lgan hotin-qizlar masalalari bo'yicha o'rinbosarlar, Istiqbolli avlod NNT bilan kelishilgan holda jabrlanuvchiga moddiy, ma'naviy, psixologiy yordamlarni ko'rsatish, oromgohlarga yuborish, rehabilitatsiya markazlariga joylashtirish, mahalliy sayohatlarni tashqil qilib berish lozim. Shundagina odam savdosidan jabrlangan shaxslarning psixikasida sodir bo'lgan o'zgarishlarni oldini olishga va unga qarshi kurashda, oldingi hayot tarziga qaytarishda ijobiy natijaga erishish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. USAID yordamida odam savdosidan jabrlangan 35 nafar shaxs O‘zbekistonga qaytarildi. “Istiqlol Avlodi” NNT rahbari Nazifa Kamalova maqolasi.. 22.07.2023 yil. migrant.uz/
2. Posobie dlya specialistov v sfere ugolovnogo pravosudiya po borbe s trgovley lyudmi. ORGANIZATSIYA OB’EDINENNIX NATSIY Nyu-York, 2010 god. 18 list. <https://www.unodc.org/documents/congress/background->

**OUTLINE
VOLUME-1, ISSUE-2**

1.	TA'LIMDA AKT VOSITALARI HISOBLANGAN MULTIMEDIA MATERIALLARI VA EHM DASTURLARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI Shermetova O'g'iljon Jabborovna	5-10
2.	O'ZBEK XALQINING ASRLAR DAVOMIDA SHAKLLANGAN BEBAHO AN'ANA VA QADRIYATLARI O'rolova Feruza	11-16
3.	ЗНАЧЕНИЕ И ХАРАКТЕРИСТИКА РОЛИ КАМНЯ БИРЮЗА В ЮВЕЛИРНЫХ ИЗДЕЛИЯХ Бакдурдыева Кундуз Кувондик кизи	17-20
4.	Народные игры во время праздника Навруз Гаппарова Бахтигуль Раззаковна	21-24
5.	Праздник дыни проходящее в Хорезме Гаппарова Бахтигуль Раззаковна	25-28
6.	Shoira Shams lirikasida lafziy- ma'naviy san'atlarning mushtarak qo'llanilishi Bobonazarova Gulzoda	29-32
7.	ANALYSIS OF THE RESULTS OF FULL-FACTOR EXPERIMENTS OF THE MODERNIZED SEWING MACHINE WITH THE RECOMMENDED THREAD TENSIONER WITH TWO ELASTIC ELEMENTS S.DJ. Mukhamedjanova, A.Djuraev, N.M.Safarov, M.A.Mansurova, D.S.Mansuri, Sh.Ganchini	33-41
8.	“ИХВОН УС-САФО” ВАКИЛЛАРИ ҚАРАШЛАРИДА ДИН ВА ФАЛСАФА УЙҒУНЛИГИ МАСАЛАСИ Собиров З.Н.	42-46
9.	Boshlang'ich ta'limda ona tili darslarini innovatsion texnologiyalar asosida tashkil qilish masalasi Qahhorova Abera Sharopovna	47-50

10.	STUDY ON THE COMMUNICATIVE COMPETENCIES OF STUDENTS LEARNING KOREAN AS A SECOND FOREIGN LANGUAGE (based on the curriculum of Korean as a foreign language) Saidova Mokhinur Murodovna	51-58
11.	Masofaviy va gibrid ta'lim sharoitida ta'lim jarayonini boshqarishda sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlilining ta'siri Shomurodov Sherali Shuhratovich	59-63
12.	ODAM SAVDOSI QURBONI BO'LGAN INSONLARNING PSIXOLOGIK O'ZIGA HOSLIGI Raximov Muxammad Baxtiyarovich	64-68
13.	MUNDARIJA	69-70